

RAZVOJNA POLITOLOGIJA I POLITIKE RAZVOJA: POLITIČKO I RAZVOJNO HARMONIZIRANJE TE CIKLIČKA SINERGIJA JAVNIH POLITIKA

Dag Strpić

*Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu*

Izvorni znanstveni rad
Prilježeno: studeni 2008.

Sažetak Unutar znanstvene i društvene marginalizacije društvenih znanosti politička znanost prednjači u obavljanju sve sporednijih uloga. Iako ima izrazite strukturalne prednosti za uspješno istraživanje ne samo političkih nego i egzistencijalnih društvenih problema, ona i sama tendira marginalnijim društvenim temama te još većem suženju svojih kompetencija. To se može promijeniti već u aktualnoj svjetskoj krizi, ali samo ako se promijene uvriježene istraživačke strategije politologa. Orijentacija na rješavanje problema, osobito najvećih, ponajviše će unaprijediti javne politike kao politike razvoja, ali samo ako cijela politička znanost postane integriranom, bolje utemeljenom, dinamički i razvojno orijentiranom te bolje umreženom u širi sustav znanosti. Svjetska kriza ima duboko segmentirane uzroke, ne samo financijsko-ekonomske nego i konstitutivne i cikličke političke, političko-ekonomske i javnopolitičke. To pokazuje politička teorija ciklusa. Sinergija javnih politika koja je neposredno uzrokovala krizu može iz nje i izvesti, ali samo ako se američka država i suvremeni svjetski sustav re-moderniziraju. Uz nastavak razvoja meritokratski odijeljene, ali demokratski kontrolirane javnopolitičke vlasti kao pete (ili sedme) vlasti u diobi vlasti.*

Ključne riječi razvojna politologija, razvojne politike, dinamička politička analiza, političko-ekonomska kriza, politička teorija ciklusa, političko-ekonomske ciklusi, javnopolitički ciklusi, re-modernizacija, američka država, svjetski sustav, ciklička sinergija, javnopolitička vlast, dioba vlasti

* Ovaj je članak jedan od rezultata projekata "Javne politike, razvoj i politička analiza", nositelja prof. dr. Daga Strpića, te "Država, društvo i političko-ekonomske razvoj", nositelja prof. dr. Dragutina Lalovića (u sustavu Ministarstva znanosti RH). Njegova šira verzija na engleskom jeziku bit će objavljena u: Strpić, 2009, s priložima D. Lalovića, Zdravka Petaka i D. Strpića. Vidi i: Strpić, 2008. *Teze (Short Points)* dijela ovoga teksta (*Development politics...*) prezentirane su na IPSA RC 32 Conference o javnim politikama u Dubrovniku, 13-15. 6. 2008. i ponuđene su za objavljivanje časopisu *Politička misao/Croatian Political Science Review*.

Definiranje politike razvoja kao razvojne harmonizacije svih segmenata javnih politika u njihovu političkom i političko-ekonomskom kontekstu moglo bi se smatrati pitanjem semantike. Ili pak pretežite znanstvene uporabe. Ili možda konvencije. U ovom ćemo članku nastojati pokazati da to zapravo i nije definicija takvoga tipa, već isprva više praktički iznuđen nego teorijski izveden odgovor na izazove aktualnih kriznih turbulencija u svijetu. Tek naknadno on će morati biti do kraja teorijski obrazložen. S kontroverzama razvoja u aktualnoj svjetskoj transformaciji, u praktični politički i znanstveni fokus neizbježno dolazi pitanje najproduktivnijeg metodičkog i metodologijskog načina rješavanja urgentnih problema u politici i javnim politikama. A preko njih i u privredi i društvu u cjelini, na nacionalnoj i svjetskoj sceni.

Posljednji hrvatski predsjednički i parlamentarni izbori po mome sudu indiciraju (nisam to doista empirijsko-istraživački izmjerio) da jasna javna prednost u uvjerljivosti razvojnog programa (prije svjetske ekonomske krize) donosi ili odnosi i do 10% glasova. Slično je, dodatno, i s biračkom apstinencijom. Analiza pravilnosti ranijih američkih izbora mogla bi pokazati neke možda neočekivane sličnosti s hrvatskim. Politički kandidati i stranke, kako su pokazali i upravo završeni američki izbori,¹ teško se odlučuju odgovarati na tu, po mojem mišljenju, očitu potrebu biračkih tijela. Iako usred zaoštrene ekonomske krize, Obama i McCain tek su se na njezinu vrhuncu, nakon zakrečenja Wall Streeta, odlučili ponderirati kri-

zu kao najvažniju temu kampanje, umjesto rata u Iraku. Kriza je tada trajala već godinu i pol. Jednako vrijedi i za vlade i uopće državne vlasti, uključujući mone-tarnu. One već dugo u ovo doba velikih i burnih promjena iznimno sporo mijenjaju nerazvojne navike u svojim javnim politikama, ali i vladavini i politici uopće. Paradoksalno, gotovo se jednako ponašaju velike privredne korporacije.

Politička znanost nije iznimka. Stanje nije previše različito ni u drugim društvenim znanostima. Stoga su one sve više društveno marginalizirane. Uobičajena javnopolitička praksa rutinski prima zdravo za gotovo da glavninu razvojnoga javnopolitičkoga posla treba prepustiti ekonomskoj znanosti – kroz ekonomsku politiku. “Normalno” je da je analiza na tom istraživačkom polju neka vrsta prešutno prihvaćenog monopola ekonomista. Je li to legitimno s obzirom na razvojne rezultate u Hrvatskoj, ali i u demokratski i tržišno najrazvijenijim zemljama svijeta? Sigurno nije u posljednjih četrdesetak godina. A aktualna recesija tek je buran nastavak gotovo četrdesetogodišnjeg svjetskog razvojnog usporavanja (uz tek nekoliko važnih iznimaka među dosad slabije razvijenim zemljama te povremenog slabljenja usporavanja u najrazvijenijima), koje je bez presedana u suvremenom svijetu.

Logika velikih političkih i političko-ekonomskih ciklusa u skici političke teorije ciklusa pokazat će da su uzroci cikličkih ekonomskih kretanja uopće, a posebno u već dugo aktualnoj stagnaciji – pretežno neekonomski. Oni su iz temelja politički, a ponajviše se pokazuju kroz cjelinu javnih politika. Konačni uzlet iz aktualne krize, ekonomsko-teorijski gledano, može nastupiti i spontano. Ali kada? I uz koje neizmjerne društvene troškove? Ili može doći kao rezultat

¹ Teze koje su prethodile ovom tekstu prezentirane su u Dubrovniku četiri mjeseca prije američkih izbora.

javnopolitičkog projekta privredne, društvene i političke transformacije. Stvaranje takvog projekta ovisi o političkoj volji i znanstvenoj moći formiranja harmonizirane razvojne strategije za sve javne politike. Rezultat bi mu bio stvaranje cjelovite razvojne politike u svim javnim politikama, ali i u transformaciji same politike u cjelini kao razvojne djelatnosti društva. Uspješna, znanstveno utemeljena analiza i projekti takvog tipa mogu poteći samo iz razvojno transformirane političke znanosti, s fokusom na područje javnih politika kao njezine važne grane. Dakako, u suradnji s drugim znanostima i profesijama.

No kakva nam je politička znanost? I koliko je spremna za tako velike društvene uloge?

I. Političke znanosti i politička znanost

Doba velikih uloga politologije (*the politics, the science of politics, la science politique, die Politik, die Staatswissenschaft, die Wissenschaft der Politik*)² davno je za nama. Zajedno s cjelinom po-

² Hobbes (1651) i Tocqueville (1835-1840, 1856) te pregledno Haddow (1939), Janet (1861), Derathé (1950), Commons (1959) Berman (2006), Crook (2008) i Boncourt (2008) pokazuju nam da je i kako je znanost o politici (a s njom i politika sama) svojedobno znala odgovarati izazovima modernih vremena, osuvremenjujući svoju fundamentalnu teorijsku i operativnu analitičku paradigmu u skladu s njima. Zna li to i recentnija politička znanost? U posljednjih pola stoljeća, naime, politika to zasigurno nije znala i napola se izgubila u svome vremenu. Hoće li ih osvijestiti aktualna ekonomska, politička i političko-ekonomska kriza? Prethodna stagnacija to nije uspjela, kako se vidjelo po sudbini ugušenog "povratka državi" (Evans *et al.* 1985).

litičkih/državnih i kameralnih znanosti prošlih stoljeća, u bliskoj svezi s moralnim znanostima (Conrad 1908, 1924; Henfner 1831, 1995; Janet 1861, 1924; Laband 1912-1913; Beckerath 1956; Taeuber 1956).³ Autori i inicijatori tih velikih uloga bili su osobito Machiavelli, Bodin, Althusius, Hobbes, Petty, Locke, Montesquieu, Rousseau, Hume, Smith, Kant, Hegel, J. S. Mill, Marx, Schmolter, Weber, Tocqueville... Mnogi od nas danas gotovo sve njih ubrajaju više u pretopotopne nego u teorijski živuće ili barem inspirativne autore.

Za ovu nam prigodu u tom kontekstu može biti osobito zanimljiv Adam Smith, čije je "Bogatstvo nacija", po nekim recentnim interpretacijama, imalo nada sve javnopolitički, odnosno kameralistički strateški cilj (cf. Crook 2008). Za Smitha u "Bogatstvu nacija", podsjetimo, "politička ekonomija" predstavlja doktrinu ekonomske politike. Kameralistički Smithov cilj ne samo da je realiziran nego je postignuće vjerojatno nadmašilo i najoptimističnije autorove ambicije restrukturiranja i reorijentiranja tadašnjih političkih znanosti, pa i politike/znanosti politike u njima. Smithov istraživački cilj i ciljani utjecaj je postignut (pa, ako je moguće, i "prepostignut") nakon dva i pol stoljeća! U tom pogledu, ako se ne vraćamo do antike i srednjovjekovlja, od modernih teoretičara politike nadmašit će ga vjerojatno samo Thomas Hobbes.

³ Usp. i Mohl (1855-1858), Kastendiek (1987), Beckerath (1956), Schumpeter (1975). Za Hrvatsku usp. Pusić (1967). U političke/državne i kameralne znanosti ubrajale su se u raznim specifičnijim kombinacijama: filozofija države (politike, društva, prava i povijesti), politika, pravo, politička ekonomija, policija (državne politike i uprava), dijelom i politička povijest. Vidi Strpić (1998, 2008) i Henfner (1995).

No smitijansko reorijentiranje političkih znanosti i politike iz XVIII. stoljeća nadživjelo je čak i njihovu neuspjelu reformu u devetnaestom stoljeću i restrukturiranje u društvene znanosti u dvadesetom.

K. Marx i J. S. Mill u XIX. st. nisu bitno promijenili njihovu smitijansku strukturu temeljenu na paradigmi u kombinaciji utjecaja Hobbesa, Humea i Mandevillea. A to, po mome sudu, nije ni u paradigmatičkom ni u strukturalnom smislu najuspješnije učinio ni Max Weber za XX. st. u pokušaju mimoilaženja "velike klasične situacije" (Schumpeter 1975) i klasične političke teorije, kad je već nije bilo moguće iznutra prevladati. Nova ideja fokusa na društvo umjesto na državu nije do kraja sustavno izvedena, pogotovo kad ostane bez cjeline države kakva omogućuje moderno društvo (cf. Lalović 2002, 2002a). Pa podsjeća na svojedobnu Lockeovu misinterpretaciju Hobbesa (Macpherson 1962; Strpić 1998). Kod Lockeova nova je ideja odlično funkcionirala u pojedinim najmodernijim ili pak samo najsvremenijim točkama, ali je dolazila u pitanje kad god bi morala biti dovedena u vezu s modernom problemskom cjelinom. Slabo je funkcionirala kad god je trebala biti povezana s cjelinom moderne zajednice, države i društva. Zanimljivo je cjelinu klasičnoga teorijskog okvira, a bez nje je nerijetko dovela do neočekivanih i neželjenih rezultata.⁴ Slično se, po

⁴ Stoga Hume i ima tako kritičan odnos spram Lockeova, osobito spram njegove političke teorije. Humeov je utjecaj vjerojatno pridonio tome da se Adam Smith kao vigoovski liberal u "Bogatstvu nacija", usprkos lokijanskom tonu, metodološki osloni na svjetonazorski kontroverzno Hobbesa, a ne na jednoznačno liberalnoga Lockeova. Locke ima problema osobito s konstitutivnim društvenim

mome sudu, dogodilo i veberijanskom rezu. Kod sljedbenika i puno više nego kod majstorova izvornika.

Restrukturiranje državnih/političkih znanosti u društvene od posljednje trećine XIX. do sredine XX. stoljeća stoga nije polučilo njihovu novu temeljnu i cjelovitu paradigmu. Osobito ne neku koja bi nekontroverzno funkcionirala u transformirajućoj političkoj znanosti. Ni Weber (koji je barem takvoj karizmi bio najbliži), ni Maine ni Kelsen, ni Commons ni Keynes, ni, recimo, Barone, Schumpeter ili Schmoller, odnosno Pirenne – nisu u tome smislu mogli izravno i do kraja poslužiti dvadesetostoljetnim političkim znanstvenicima. Iako su na njih utjecali.

Njima se moglo inspirirati. Dvadesetostoljetna "politika" i politologija imale su u prvoj polovini i sredinom XX. stoljeća npr. Laskija, dijelom Duvergera, MacIvera, Merriama, Innisa, Friedricha, Sabinea, Catlina, Macphersona, Lasswella⁵, ali nisu imale svoga, recimo,

legitimiranjem privatnoga vlasništva, čiju je formulaciju preuzeo izravno od Hobbesa, te u njegovu okviru osobito kapitala. Prirodno stanje mu je historijsko, a ne metodičko i metodološko kao kod Hobbesa. U pravoj prirodnoj idili nema novca ni robne razmjene koji su "pokvarili" moderno društvo. Doista, "prava" slika i prilika modernoga liberala od kojega "polazi" navodno i Rawls. Jer mu je Hobbes "kontroverzan". No ni Rawls u svojoj *Theory* ne ostaje na samo političkom, najuže shvaćenom. Samo politički liberalizam, bez razumijevanja privrede i društva, mora negdje već u svojoj osnovi biti – šupalj.

⁵ Popis nije ni uravnotežen ni potpuno reprezentativan, a neke od autora svjesno smo malo nategnuto politološki prisvojili iz drugih disciplina. No to i druge društvene znanosti redovito čine, pa tako na primjer stari

Parsonsa ili nekog znanstvenika takvog kalibra i takve fundamentalno-razvojne orijentacije.⁶ A napose te vrste utjecaja. Kakve su naši kolege u pravu, ekonomiji i sociologiji barem donekle imali. Osobito ne u drugoj polovini stoljeća, kad nastaje novo institucionalno i konvencionalno-paradigmatsko konsolidiranje političke znanosti širom svijeta. Rawls i Habermas na jednoj strani, a Wallerstein i Braudel (ili pak među politolozima nerazvikani, izrijeком politički i političko-ekonomski povjesničar Chaunu⁷) na drugoj obavljali su taj posao više za filozofiju i povijest, jednako povučene u sebe i u jednakom pokušaju svevažeg skoka od opće teorije do neposredne sveopće primjene. Ili obrnuto (iako na prvi pogled ili čak i izrijeком programatski bez takve dvostrane ambicije). U

politički ekonomist Weber postaje sociologom, politolog i politički ekonomist Hayek ekonomistom pa političkim teoretičarom. Ili pak današnji politolog Tullock ekonomistom, kao i pravnik Posner. No to samo pokazuje da granice među nama i nisu tako tvrde kako bi se većinom htjelo, da je njihovo prelaženje i bez traženja dopuštenja često nužno, a može biti i plodno (cf. Hirschman 1981).

⁶ Parsonsov eventualni pandan Lasswell vodio je nešto drugačijim smjerom, često previše respektirajući Merriamovu involutivnu korekciju pravca razvoja američke političke znanosti. Stoga mu je stoga bliži Lazarsfeld.

⁷ Cf. Chaunu (1977). Njegova je knjiga vjerojatno jedna od najboljih političkih povijesti unutar suvremene društveno-povijesne paradigme u tradiciji Pirenneove socijalne povijesti i škole francuskih Anala. Pierre Chaunu, jedan od slavnih predsjednika Francuske akademije političkih i moralnih znanosti te glavnih urednika *Revue des sciences politique et morale*, paradoksalno, ali u gore navedenom pogledu i sasvim logično, neusporedivo je poznatiji među historičarima i ekonomistima nego među politolozima.

politologiji pak, s vremenom, najraširenijom je postala “primjena” bez temeljne teorije koja bi se primjenjivala. Iako, iza svake “primjene” uvijek stoji neka teorija, osviještena ili ne.

Najburniji razvoj u tom razdoblju doživjela je ekonomija, koja je, na neoliberalno više puta obnavljanom smitjanskom naslijeđu, u društvenim znanostima u svakom pogledu preuzela mjesto političke ekonomije, ali i dijela kameralistike u ranijim političkim/državnim znanostima. Donekle čak i s ambicijom da društvenim znanostima nadomjesti zajedničku, opću teoriju. Slično Smithovu pothvatu, ali bez njegovih pretpostavki za pravi teorijski i istraživački uspjeh. Ekonomija se najviše razvila, i znanstveno i statusno, rješavajući na korigiranoj neoklasičnoj osnovi probleme velike ekonomske krize 1929. te probleme kasnije nove industrijske države i njezine ekonomske politike, nacionalne i vanjske. No dijelom i cijelog “Big governmenta”, velike mreže nositelja javnih politika državnih vlasti (osobito u Americi). Bez prave nove, izravno primjenjive i provjerljive, opće ili parcijalne teorijske paradigme ona je na novoj državnoj i korporacijskoj nacionalno-svjetskoj sceni djelovala kroz radikaliziranu opću neoliberalnu teoriju/ideologiju (s dva međusobno sukobljena liberalna svjetonazora) i kroz paralelne, njome tek inspirirane, teorije poslovanja i poslovnoga djelovanja. Nakon nove neoliberalne involucije 1970-ih čak i bez nekih izrazitijih makroekonomskih teorijskih ambicija.

2. Povlačeći se iz problemskog konteksta države i nacije, zahvaljujući nadašve velikoj paradigmatškoj involuciji koju su u Americi predvodili Merriam pa Almond, motivirani stanovitim manj-

kom politoloških empirijskih istraživanja (i državnih te komercijalnih narudžbi za takva istraživanja) – unatoč parcijalnom napretku koji je u političkoj znanosti i sociologiji uveo Easton – politologija se gotovo utopila u sociologiji i umalo ostala bez međunarodnih odnosa, političke ekonomije, političke sociologije i psihologije, osnova prava i javnog prava, javne uprave i javnih politika, a ostala je bez publicistike/novinarstva.⁸ Da o političkoj filozofiji (odnosno odgovarajućoj političkoj teoriji) i političkoj povijesti i ne govorimo. Nešto se razvila politologija demokratskih izbora i političkih stranaka, ali na jedan metodologijski osiromašen način. Najizrazitiji bio je razvoj međunarodnih političkih odnosa kao poddisci-

⁸ Međunarodni odnosi paralelno su stoga razvijani i kao posebno međuznanstveno područje. Upravne znanosti kao sljednice stare kameralistike pokušale su, i dugo uspijevale, razvijati slično takvo područje, formirajući i svojevrstnu upravnu tendenciju u studiju i istraživanju javnih politika. U manjoj mjeri slično se događalo i s teorijom sustava. Politička ekonomija bila je jedno vrijeme mjestimice podređenim ogrankom ekonomske teorije i međunarodnih odnosa. Publicistika se u Austriji, Švicarskoj i Njemačkoj dosta dugo održavala kao stručna enklava u starom obliku, ali bez staroga znanstvenog konteksta. Nešto slično ranijoj ekonomiji kao izvanznanstvenom stručno/iskustvenom području pored i izvan nekadašnjih državnih znanosti i njihove političke ekonomije, ili kao posebnom potpodručju unutar političko-ekonomske znanosti (cf. Commons 1957; Toronto University 1980).

Većinom odvojeno razvijao se poseban sustav ideološki, doktrinarno i dnevopolitički impregniranih društvenih znanosti u zemljama realnoga socijalizma. U njemu nije bilo mjesta za akademsku političku znanost. Do pojave Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu 1962. godine (cf. Prpić 2002).

pline/grane, ali kroz pojednostavljujuću “emancipaciju” od međunarodnog prava (i jurisprudencije koja je tradicionalno stajala iza njega) oni su zadugo izgubili bilo kakvu teorijsku osnovu i osjećaj potrebe za njom, te su se dugo kretali u zapravo publicističkim okvirima.

Nenalaženje integrirane vlastite fundamentalne teorije kad već nije bilo jednoznačno zajedničke društvene, gubljenje organske veze mreže grana političke znanosti s političkom filozofijom ili političkom teorijom koja bi je prirodno dijelom zamijenila, odustajanje od države i nacije kao svojih problemskih područja te nadasve izostanak razvoja političke znanosti kao znanosti upravo novonastalog globalnoga svijeta – bacili su politologiju u drugu ligu društvenih znanosti. U XX. stoljeću, osobito u njegovoj drugoj polovini, niti jedan egzistencijalni ili barem krucijalni problem svijeta nisu rješavali nadasve politolozi. Uz nekoliko velikih iznimaka koje samo potvrđuju to žalosno pravilo, poput Friedricha o totalitarizmu, denacifikaciji i njemačkom ustavu, Hayeka o krizi 1929., totalitarizmu, centralno-planskom sustavu i slobodno-tržišnom poretku, Arendt o totalitarizmu ukorijenjenom u Modernu, možda donekle i Lowija (1969) u najavi velike promjene političke paradigme 1970-ih. Ovisno o kriteriju našli bismo vjerojatno još ponekoga. No to ne bi promijenilo konstataciju da je riječ tek o iznimkama, a ne naprosto o vrhovima politoloških znanstvenih trendova.

A sve te iznimke karakterizira to da su njihovi protagonisti bili formirani ili u starim političkim znanostima, ili u cjelini društvenih, pa i humanističkih znanosti, ili su pak bili prominentni istraživači u više od jedne društvene znanosti. (I za novije velike autore, obrazovane u novoj političkoj znanosti, vrijedi da su

uspješniji ukoliko vladaju s više grana svoje znanosti, uključujući pouzdano teorijsko-metodologijsko utemeljenje.) Nitko od njih nije mislio da može bez temeljne društvene i političke teorije. No ni bez jasne komplementarne orijentacije na empirijsku primjenu. S izraženim osjećajem za važnost usmjerenosti na rješavanje problema, bez obzira na to na kojoj se teorijskoj i znanstvenoj razini oni pojavljivali.

To vrijedi i za naoko jasno politološke probleme, poput problema UN-a i drugih međunarodnih ili regionalnih organizacija, saveza i državnih oblika, za probleme razvoja funkcija države, napose nacionalne države ili države-nacije, promjene oblika demokracije, pitanja rata i mira, denacifikacije, liberalizacije i demokratizacije, odnosa Istok-Zapad, odnosno globalizacije (Lowi 2001) i svjetske krize. Tek je djelomična iznimka rasprava o tranziciji (pa to ostavlja neugodno pitanje: nije li to bilo zato što se radilo o pretežito strategijski-ideološkom, a manje znanstvenome poslu?). Od nekad barem dijelom dominantne političke znanosti u ansamblu političkih i kameralnih znanosti donekle smo postali znanost (ili čak zbirka struka) koja još uvijek traži (ili koje traže) “svoju kućicu, svoju slobodicu” u ne više tako novoj društveno-znanstvenoj konstelaciji (Beckerath 1956).

Umjesto ponajprije veće i dalekometnije znanstvene uspješnosti, koje nema bez bolje fundamentalne i bolje razvojne teorije,⁹ u nekim politološkim

⁹ U oba standardna smisla. U smislu razvoja od fundamentalno teorijske do razvijene empirijske znanosti koja bi bila teorijski konkretizirana. Te u smislu politološki shvaćenog političkog, društvenog, kulturnog i ekonom-

granama i strukama bezglavo se traži pošto-poto veća stručna samostalnost – shvaćena kao osigurana izdvojenost. U takvom osiromašenom kontekstu umjesto velikih znanstvenih i stručnih problema biraju se što manji kako bi se našla niša u kojoj neće biti konkurencije drugih znanosti, grana i struka. Umjesto velike politologije kao velike i dominantne društvene znanosti (kao što su to dugo bili ekonomija i pravo, osobito stručno¹⁰), unatoč nastojanjima niza politoloških velikana,¹¹ dobivamo polito-

skog razvoja, kao i politološki utemeljenih i primijenjenih razvojnih strategija i politika koje ga vode i unapređuju.

¹⁰ Za neke uvide u probleme pravne znanosti i struke zahvaljujem nadasve kolegi prof. dr. Ivanu Padjenu s FPZ-a Sveučilišta u Zagrebu. Za formativni uvid zahvalan sam *prof. emeritusu* FPZ-a dr. Anti Pažaninu i njegovoj pomoći u studentskom razumijevanju zahtjevnih literature iz filozofije prava, napose Hegelove filozofije.

¹¹ Npr. Macpherson, Lasswell, kasniji Hayek, dijelom Aron, Dahl, Lindblom, dijelom Hirschman, Lowi, Ostrom, Finer, dijelom Bendix, Skocpol, Bobbio, Blondel, dijelom Bowles, Wildavsky, Lerner, Macridis, Heilbroner, Deutch, LaPalombara, dijelom Lipset i Voegelin, Lijphart, Leca, Le Goff, March, Morgenthau, Neuman, Pocock, Riker, Sartori, Rokkan, Skinner, Tullock. Naveo sam tek neke od meni bližih imena. Ne bih želio da netko pomisli kako nedovoljno cijenim protagoniste svoje znanosti. Samo mislim da su takvi asovi mogli i bolje. A da i mi možemo bolje.

U Hrvatskoj u tom kontekstu možemo podsjetiti na “očeve utemeljitelje” obnove hrvatske politologije (i politologije na Istoku i Jugoistoku Europe uopće) u drugoj polovini XX. st.: doajene Sutlića (političko-filozofijska antropologija i povijest filozofije), Smailagića (politička znanost i političke doktrine), Dragičevića (politička ekonomija), Županova (političko-ekonomska sociologija),

logiju kao gotovo sekundarnu društvenu znanost s komplementarnim umjesto stožernim društvenim strukama (sociologija je pak kontrapunkt pravu, s jako afirmiranim istraživanjima i teorija-

Šepića (politička povijest), Pusića (znanost o upravljanju); dugo na različite načine gostujuće Bobana (nacionalna povijest), Lovrenčića (europska povijest), Andrassyja, Iblera i Vukasa (međunarodno javno pravo), Mratovića (komparativni upravni sustavi); utemeljitelje pojedinih grana i ogranaka Pažanina i Rodina (politička i socijalna filozofija), Babića (američka politička teorija i politička znanost), Bilandžića (recentna nacionalna politička povijest), Prpića (politička znanost i država), Posavca (antička filozofija i teorija institucija), Baletića (politička ekonomija i teorija ekonomske politike), Deren-Antoljak (američka politika, suvremeni politički sustavi, manjine), Perko-Šeparović (javni menadžment, teorija organizacije, lokalna samouprava), Vukadinovića (međunarodni politički odnosi), Pavića (politička geografija i geopolitika), Novosela (metode empirijskih političkih istraživanja i komunikologija), Mirića (interesne grupe i osnove politike), Leročića (teorije federalizma i izgradnje nacije), Brkljačića (politička ekonomija socijalizma), Miletu (novčarstvo), G. Vlačić (Kominternu), Šibera (politička psihologija i javno mnijenje); a danas na Lalovića (politička teorija, povijest političkih ideja, teorija države i političkih sustava), Padjena (teorija prava, javno, medijsko, hrvatsko i međunarodno pravo), I. Grdešića (politički sustav, političko odlučivanje i *policy*-analiza), Jantola (teorija javnosti), Zakošek (političke stranke, politički sustav), M. Kasapović (teorija savjeta, komparativni izborni i stranački sustavi), Grubišu (europske integracije i europska politika), Vujčića (politička kultura), Brkića (međunarodna politička ekonomija), Dubravicu (politička povijest i rat), L. Kardum (povijest svjetskih ratova), te na niz nešto mladih kolega koji su se već šire afirmirali, poput Petaka (javne politike, javni izbor, federalizam), Kurelića (politička filozofija i europska politička

ma, osobito onima “srednjeg dometa”, a praktički bez čvrsto profiliranih struka).

Društvene znanosti i politička znanost, javne politike i politika

3. Pa ima li uopće politologija/politička znanost kakvu prednost spram drugih društvenih znanosti? Osvjedočeno ima. Ona ima svoje specifično (iako teorijski i metodologijski nedostatno utemeljeno i razrađeno) istraživačko polje koje

misao), Cipeka (politička povijest i povijest političke misli), Cvrtila (geopolitika i nacionalna sigurnost), Tatalovića (nacionalna sigurnost i manjine), Šalaja (političko obrazovanje), Kursara (javni izbor i osnove politike), A. Matan (aspekti političke teorije), E. Kulenovića (ljudska prava), a sada već i brojnih drugih koje nisam uspio spomenuti.

Upravo u Dubrovniku na Konferenciji IPSEA-e našim uglednim svjetskim kolegama iznimno se uspješno predstavio niz mladih doktoranada politologije zainteresiranih za javne politike. Po mome sudu, među referentima osobito mr. Marko Grdešić, mr. Ana Petek, mr. Krešo Petković, mr. Sanja Badanjak, mr. Viktor Koska te mr. Ivo Radković, znalčki kontekstuiranim i naciljanim pitanjima. No i neki nepolitolozi koji žele kod nas doktorirati, poput kolegice Marine Škrabalo, koja je imala niz zapaženih intervencija iz publike. Oni su pokazali da su se razvijali u jednoj znanstvenoj i obrazovnoj zajednici s dugogodišnjom tradicijom visokih svjetskih standarda. Simpatično je domaćim politološkim ušima morao odjeknuti nikako samo kurtoazan usklik američkog profesora Huga Millera: “Pa oni se ne razlikuju od mojih doktoranada u Americi!” Ili, još uvjerljivije, tiho pitanje glavne urednice *International Political Science Review* prof. Galligan: “A vi ste ova-mo doveli sve najbolje doktorande koje imate?” Ne znam jesam li je uspio uvjeriti da je u Zagrebu ostalo barem još toliko njihovih izvrsnih vršnjaka koje javne politike, nažalost, ne zanimaju toliko da bi ovom prigodom došli u Dubrovnik.

omeđuju ono političko i moderna politička/političko-ekonomska zajednica (Common-Wealth) kao i njezino međunarodno mnoštvo – te svijet kao zajednica. U tom okviru ona ima privilegiran pristup političkim procesima, političkim institucijama i političkom djelovanju, a nadasve političkoj moći i državnoj vlasti kao nužnim višestrukim posrednicima svih drugih društvenih moći. U svim modernim slučajevima znanstveno polje politologije barem je konstitutivni, utemeljujući okvir slobode i razvoja. A, na paradoksalan način, svojevrstan je filter djelovanja čak i prirodnih sila. Politička znanost ima i jasan dvostruki fokus: i na politiku i na društvo, odnosno na cijeli socijetalni okvir na koji se politika i politike odnose, kao što iz njega i izviru.

Osim toga ona ima i interioriziranu gransku političko-znanstvenu strukturu kojoj u drugim društvenim znanostima nema pandana. Izvorno, ona je preuzeta iz cjeline strukture političkih/državnih znanosti, komprimirana i na novi način razvijena u po intenciji novoj integralnoj političkoj znanosti kao jednoj od društvenih znanosti. Ali je i naknadno specifično politološki razvijena, s nekim potpuno novim granama i ograncima. Dijelom su te grane preuzete i politološki transformirane iz drugih društvenih i humanističkih znanosti. A dijelom su to potpuno nove politologijske grane i ogranci, poput međunarodnih političkih odnosa, političke kulture, političkog razvoja,¹² političkog ponašanja, političke

¹² Politička kultura i politički razvoj jedina su područja političke znanosti na kojima je Almondova škola postigla nedvojbene uspjehe. Na ovom drugom, doduše, uza značajnu pomoć historičara. Kao što su na prvom nedvojbenu barem inspirativni bili sociolozi i antropolozi. Pristojno bi to bilo priznati makar i naknadno (Strpić 1998).

komunikacije te ovdje nam osobito zanimljive politike razvoja (Strpić 1998).

Karakteristično je da se te grane empirijski provjerljivo afirmiraju kao takve, utoliko više ukoliko više:

1. uz izoštreno gransko profiliranje svaka metodički i metodološki djeluje kao politologija u malom, odnosno:
2. ukoliko su, paralelno što oštrijem profiliranju, više i intenzivnije umrežene s ostalim granama političke znanosti.

Zadovoljavajući ta dva uvjeta, politologijsko profiliranje i politologijsko (a zatim i dodatno društveno-znanstveno te humanističko-znanstveno) umreženje, grane političke znanosti povećavaju i svoju istraživačku uspješnost i svoju profesionalnu specifičnost i upotrebljivost. Ili obratno. Htijući biti potpuno neovisne “politologijice” umjesto jasno specifičnih, ali integralnih dijelova jedne velike političke znanosti, one mogu neosjetno i izgubiti znanstveni status pa postati stručnim “specijalizacijama” bez pravih znanstvenih osnova i ambicija. A onda i bez pravih znanstvenih rezultata.

Upravo te strukturalne prednosti, ali i opasnosti politologije znače da se velike uloge političke znanosti mogu ponovo dogoditi i, čak, osviještenim strateškim istraživačkim djelovanjem – zadobiti. No i definitivno izgubiti. Hoće li se što od toga i kada ponovo desiti, ovisit će i o veličini i vrsti neriješenih problema pred kojima će se ljudska društva i njihove političke zajednice zateći u bliskoj budućnosti. No nadasve o našem strateškom izboru pred kojim se stalno nalazimo. Znanstveno izrasti dostojno izazovu velikih društvenih i znanstvenih problema koje treba riješiti. Ili se pak, neumjesno i nepotrebno, kontraproduktivno imitirajući neke tendencije u pra-

vu i ekonomiji, umanjiti po načelu “bolje prvi u selu nego drugi u gradu”. I postati pomoćnom radnom snagom današnjih velikih društvenih znanosti – i, dakako, nadasve političkih i korporacijskih moćnika. U konačnici, na štetu i politike i korporacija. I svoju vlastitu.

Sve ovisi i o tome koliko će društvene znanosti i politička znanost kao jedna od njih same (i zajedno s humanističkim i drugim znanostima) razumjeti da se bez njihova zajedničkog, ali i posebnog inovativnog doprinosa (a on s različitim problemskim težištima i ravnotežama u različitim istraživačkim slučajevima znači i specifično prednjačenje svake pojedine među njima) gotovo niti jedan od tih problema ne može djelatno riješiti. Ovisi ponajviše o tome hoćemo li mi sami biti u stanju odlučiti da svoja istraživanja strategijski usmjerimo na rješavanje velikih i najvećih problema koje uopće možemo rješavati, okupljajući i usklađujući suradnju svih znanstvenih snaga koje problemi zahtijevaju. Doduše, to na koncu moraju shvatiti i društva, državne vlasti, korporacije, naručitelji istraživačkih i razvojnih projekata.

U samoj političkoj znanosti (ali i u društvenim znanostima u cjelini, pa i u znanosti i u društvu uopće) taj teret u konačnici mora pasti na javne politike. Ne zato što bismo si mi koji se njima znanstveno iz različitih politoloških kutova bavimo nadobudno htjeli naprtiti taj teret i, možda, oteti ga drugim pretendentima. Nego zato što će on pasti na nas htjeli mi to ili ne. Nema drugih koji bi ga mogli i htjeli znanstveno ponijeti i anticipirati u njegovoj cjelini. Bez naših znanstvenih anticipacija i razvojnih projekcija taj će teret nenadano u nekom kriznom trenutku pasti na praktičnu politiku, na praktičnu privredu, na živote

cijelih društava, pa možda i na civilizaciju kakvu danas poznajemo. I onda će nam opet dopasti da se s njim izborimo kako već u tome času budemo sami znali i umjeli. A možda se upravo to, upravo sada, i događa. Upravo dok o tome razgovaramo.¹³

Istraživački izabirati najveće probleme

4. A ipak, vrlo se teško odlučujemo prihvatiti taj teret kao vlastiti. I u političkoj znanosti u cjelini i u javnim politikama napose. Radije ga vidimo kao tuđi. U izvana zadanom kontekstu mi ćemo već znati politologijski razraditi političke konzekvencije i javnopolitičke procedure. Taj bi komotni stav možda bio i dobar, jer ne bi ultimativno tražio velike promjene u našoj znanosti (koje su obično malo kome drage ako nisu do kraja nužne) kad bi prethodne probleme mogao riješiti netko drugi. No, ponovno, nema toga drugoga. U “prijevodima” drugih struka i znanosti isti se problemi ili postavljaju neadekvatno mogućnostima njihova javnopolitičkoga rješavanja ili se i kod njih potpuno ili djelomice izbjegavaju, ostavljeni nekome trećem. Nepoznatom, pa i nepostojećem trećem.

Upozoravao sam na taj sindrom prije desetak godina, vezano uz probleme koje pred nas postavlja globalizacija, na simpoziju u Varšavi prigodom osnivanja CEPSE-e (Strpić 1999). U istom kontekstu na isti je sindrom još određenije ukazao tadašnji predsjednik IPSA-e Theodor Lowi na njezinu kasnijem svjetskom kongresu (Lowi 2001). No on je, možda i stoga što sam nikada nije bio politički ekonomist (iako je političku ekonomiju znao koristiti), a bio je impresioniran svemoćnom nemoći ekonomske znano-

¹³ Na Konferenciji IPSA-e u Dubrovniku 13-15. 6. 2008.

sti da sama izađe na kraj s kompleksnom globalizacijom, prevelik teret stavio na političku ekonomiju kao onu granu političke znanosti koja najbolje razumije svjetski razvoj. Nadasve u sprezi nacionalnog, međunarodnog i globalnog razvoja. Taj posao ipak mora obavljati no-vointegrirana politička znanost u cjelini, preko svih svojih grana. Možda tek s nekom vrstom operativnoga istraživačkoga težišta na sprezi političke teorije, političke ekonomije i nadasve javnih politika (cf. Lowi 1964). No i u suradnji s drugim znanostima. Napose s društvenim i nekima od humanističkih.

Da bismo to mogli, moramo se riješiti nekoliko redukcija koje su pogodile uspješnost našeg bavljenja politologijom u cjelini i javnim politikama napose. Pona-jprije redukcije na područje izbornog i upravnog odlučivanja. Ta redukcija javne politike potencijalno vraća u, od cjeline politologije odvojeno, potpodručje upravnih znanosti s nešto primijenjene systemske analize i teorije igara kroz javni izbor. A politologiju reducira na bavljenje demokracijom suženijom i od one šumpeterovske, bavljenje svedeno na istraživanje problema stranačkoga tržišta i javnopolitičke realizacije izbornih programa kao ponuđenih robnih paketa u tom suženom kontekstu. Rafinirano i formalizirano politološko razumijevanje procesa odlučivanja iznimno je vrijedno. No ono mora biti vezano uz teorijsko, analitičko, projektivno i strategijsko razumijevanje onoga o čemu se odlučuje. I u okviru čega i na temelju čega se odlučuje. Politološki shvaćeno upravljanje mora biti u funkciji javnopolitičkih strategija razvoja te političko-sistemskih okvira odlučivanja u državi i društvu. Na koncu, paradoksalno je (iako na svoj način logično) da orijentacija koja je pošla od izbacivanja države i nacije iz polja

politoloških problema bavljenja završi na ostatku ostataka države i politike kao onome jedinome čime bi se politologija uopće trebala i smjela baviti. I to na različite, ali u osnovi isključivo deliberacionističke načine.

Zatim, moramo se osloboditi ideologijske političke nostalgije za paradig-mom tendencijski karitativne redukcije javnih politika na brigu “za vojnike i majke” (Skocpol 1992). Umjesto aksiomatskog i apodiktičkog privatizacijskog uklona s kojim se pita samo za javne troškove i načine njihova sniženja, moramo se vratiti odnosu ukupno (privatno, društveno i politički) uloženog i dobivenog u vrednovanju javnopolitičkih projektnih opcija i scenarija s obzirom na njihov doprinos individualnom, grupnom, nacionalnom, regionalnom i svjetskom političkom i društvenom razvoju (uključujući i ekonomski) (cf. Tausch 2007a).

Na koncu, neće biti velikog teorijskog i razvojnog, a ni javnopolitičkog pomaka, ako projekti na to usmjereni ne budu temeljeni fundamentalnom rekonstrukcijom politologije u cjelini te rekonstrukcijom naše grane i njezinih ogranaka napose. Nema “nefundamentalne” i “neteorijske” grane politologije za koju to ne bi vrijedilo. Ako i ima, onda je to grana neke politološke struke, a ne politologije kao znanosti. No nema ni tako opće političke teorije da ona ne bi trebala provjeru u nekoj politološkoj primjeni (ako ništa drugo, barem unurtateorijskoj), s nužnim i eventualno višestrukim posredovanjima sve do empirijskih istraživanja. Ako takve teorije i ima, to onda nije politička teorija, nego filozofija izvan okvira društvenih znanosti i, osobito, izvan političke znanosti. (Ona svakako može na svoj način biti korisna našoj političkoj filozofiji, ali

ne može i spadati u nju.) To je očito ne samo pregledom stanja naše temeljne teorije nego nadasve u svakom ozbiljnom projektu kojim nastojimo riješiti neki od aktualnih velikih političkih i javnopolitičkih problema suvremenoga svijeta. Za teoriju koja se može primjenjivati, kao i za empirijska istraživanja koja bi je primjenjivala, nužno je poznavanje cjeline politologije, ali i osnova svih društvenih i humanističkih znanosti. Pa i temelja znanosti u cjelini. S poznavanjem nezaobilaznih politologijskih sučeljavanja s njima – svima. Bez toga danas nema uspješnih istraživanja ni rješavanja velikih problema koji su pred nama.

No takve analitičke i projektivne vertikale moguće su samo ako dinamiziramo “arhitektoniku” političke teorije. Ili, prozaičnije, ako “statici” u političkoj analizi jasnije i masivnije pridodamo razvojnu “dinamiku”. To vrijedi i za naša empirijska istraživanja, koja nerijetko u svojoj longitudinalnosti tek “glume” dinamiku. Doista dinamička ona moraju postati tek kao projektivna.

II. Svjetska kriza – jedan od najvećih akutnih problema

5. Bez takve emancipacije politologije i javnih politika u njoj neće se moći ni razumjeti ni riješiti problemi aktualnog radikaliziranja višedesetljetnog usporavanja i devijacija razvoja svjetske tržišne i demokratske jezgre. A s njom i svijeta u cjelini, unatoč nekim značajnim iznimkama. Oni čak neće biti ni ozbiljno postavljani. Ni na nacionalnoj i regionalnoj, ni na globalnoj razini, o kojoj je govorio Lowi. Na koncu, to je tragično potvrđeno i rezultatima dvaju kristolovski koncipiranih Bushovih mandata u Americi i svijetu.

Za svako realistično, makar i laičko, oko mi smo u svjetskoj političkoj i osobi-

to ekonomskoj krizi. Standardno ekonomistički gledano¹⁴ pak, danas¹⁵ postoje samo neke segmentarne krize. Recimo, krize na tržištima nafte i nekretnina, koje uzrokuju prave revolucije cijena. Ili krize na financijskim i kreditnim tržištima. No cijene će se “vjerojatno smiriti”, “mjehurići” će se opet napuhati, financije sanirati, vlast promijeniti i sve će “najvjerojatnije” opet “biti u najboljem redu”. Po čisto ekonomskoj logici, unutar etablirane ekonomske doktrine, velike krize zapravo ne bi smjelo i ne bi moglo biti. Osim u slučaju stjecaja više linija katastrofalnih javnopolitičkih pogrešaka. Pa se zaključuje (već i na prvi pogled inkonzistentno) da je u pravom smislu te riječi i nema. Uvijek ima samo “kratkoročnih fluktuacija” tek dijelom ekonomski izazvanih. Ili pak ima dugoročnih “prilagodbi” u pravilu uzrokovanih izvanekonomskim čimbenicima stanja.

¹⁴ Zbog ekonomističkog zanemarivanja analize cikličkih kriza javlja se sve veći broj pokušaja nekonvencionalnih i neekonomskih objašnjenja: cf. npr. Benoit Mandelbrot & Richard L. Hudson (2004), “The (Mis)Behavior of Markets: A Fractal View of Risk, Ruin, and Reward”, New York, Basic Books.

¹⁵ Riječ je o sredini lipnja 2008. Tijekom ljeta i početkom jeseni dogodio se najbrži paradigmatički pomak (barem u vladajućem svjetonazoru ako ne i u teoriji) koji su danas živuće generacije uopće iskusile. Osim najdugovječnijih među nama, koji se možda još sjećaju tridesetih godina prošloga stoljeća. Doista je bilo šokantno još i ne stići izraditi članak na temelju izgovorenih teza, a već su se sve njihove tvrdnje ne samo empirijski potvrdile – nego su postale rutinom svakodnevnih novinskih naslova. U samo dva ili tri mjeseca sve ono što je bilo pravi politički, pa i politološki, ali osobito ekonomistički tabu – postalo je takorekuć općim mjestom koje ne treba ni dokazivati.

No ako su izvanekonomske čimbenici tako utjecajni, onda bi bilo logično početi ih sustavno ekonomski (i ne samo ekonomski) unaprijed računavati u razvojne modele i projekcije na osnovi njih. I, konzekventno, trebalo bi putove izlaska iz krize početi tražiti u djelovanjima – nadasve javnopolitičkim – na cijelom socijalnom prostoru. To ne mogu ekonomisti, jer ne znaju, pa bolje da i ne pokušavaju. (Iako pokušavaju.) No možemo i morali bismo znati mi. Samo bismo se morali strateški, kao znanost, ili barem kao veći broj istraživača, na to odlučiti.

Inače će već duga aktualna politološka fasciniranost ekonomističkom metodologijom možda uskoro postati temeljnim predloškom bavljenja nečega što bismo mogli nazvati i političkom psihijatrijom.¹⁶ Najneuspješnija znanost posljednje trećine stoljeća (mjereno njezinim vlastitim prijašnjim kriterijima) za politologiju je značajna po tome što je najprije kejnzijanski preuzela težište javnih politika. A zatim ih je neoliberalno polu-ukinula.

Ekonomizacija dijela politologije u nekim je njezinim segmentima i dobrodošla. Npr. u javnom izboru i drugim žanrovima ekonomske analize politike, u političkoj povijesti (P. Chaunu) i sl. Nju bi, međutim, morale pratiti i politologizacija, jurisprudencijalizacija i sociologizacija ekonomije. Ne radi balansa među društvenim znanostima, nego radi njihove suradnje i razvojnih rezultata koji u “veličanstvenoj izolaciji” svake od njih – redovito izostaju. A danas možemo kazati da već možda i tragično

izostaju. Koliko god odluke ne bile samo na nama, nego su dobrim dijelom na politici i ideologiji. No ni prilog društvenih znanstvenika aktualnom stanju nije ni pošto tako mali da bismo u svojoj neodlučivoj poziciji našli alibi. Najbitnije je, mislim, da bi taj doprinos mogao biti velik i pozitivan – a nije.

Političko-ekonomski ciklusi i politička teorija ciklusa

6. Tako priča o analizi aktualne krize nije doista priča o ekonomiji. Radi se nadasve o nama, politolozima. Sve ovisi o tome kakve probleme izabiremo za istraživanje i rješavanje. Možemo se ponašati i poput ekonomista, pa sužavati područje bavljenja svoje znanosti tako da ne možemo istraživački ni postaviti, ili čak ni doista registrirati ključne akutne probleme suvremenosti, a nekmoli ih rješavati. Tako vladajuća dijagnoza da velikih ekonomskih kriza više ne može biti implicira i konstataciju da ne može biti ni njihova cikličkoga ponavljanja. (Ono bi, uostalom, o, strahote!, uvijek sa sobom nosilo i opasnost predviđanja, pa stoga i neke vrste planiranja.) Otuđa to nema smisla ni istraživati. A ako i ima, radi se o subverzivnim istraživanjima. Stoga su brojni vrsni i provjereni analitički instrumentariji prešutno bačeni u povijest. Tako je sa Schumpeterovim (1935, 1939), Imbertovim (1951, cf. Braudel 1992), Hayekovim (1925-1931), ali i s tek desetljeće starim i u danas akutnoj revoluciji cijena silno aktualnim, a praktički (vjerojatno na svoj način organizirano) jedva šire poznatim Hackett-Fisherovim (1998) istraživanjima i rezultatima. Krene li se jednom s tabu-temama i tabu-pristupima, nikad ne znate koga će i što sve tabuiziranje pogoditi. Na koncu pogađa svakoga, te invalidizira znanost i društvo u cjelini. Kad se pojavila Braudelova kompilacija

¹⁶ Razvoj takve doista nimalo suviše grane ili ogranka politologije mogao bi utemeljiti legalno dopustivo uživanje duhana na FPZ-u u Zagrebu i po novom antipušačkom zakonu.

takvih istraživanja na engleskom jeziku, američki ekonomisti, ali ni mnogi historičari, u prvi čas nisu mogli povjerovati da je riječ o točnim podacima (Hackett-Fisher 1998: 5-8).

Ako se danas politička znanost, ili barem neki politički znanstvenik, odluči na istraživanje problematske cjeline aktualne krize, koja je po dominantnim procesima sigurno barem toliko politička koliko i ekonomska, socijalna i kulturna, naći će da su cikličke uzroke toga tipa procesa istraživači koje se smatra klasicima područja (makar tek historijski značajnim) registrirali kao kompleksne, a unutar toga i kao političke (npr. Schumpeter 1935 i 1939). Za razliku od Huntingtona (1991), koji je velike “valove” demokratizacije promatrao tek po analogiji s Mandelovim (1972) “dugim valovima” i Schumpeterovim “velikim poslovnim ciklusima”, ovaj potonji je političke, pa implicite i javnopolitičke uzroke ciklusa sustavno metodološki i metodički smatrao barem ravnopravnim onim čisto ekonomskim. Samo što one prve i druge nije istraživao, nego se kao ekonomist (iako je doktorirao u Beču kao politički ekonomist!) bavio trećima. Konstatirao je tek da su njihove u privredne procese “prevedene” posljedice ekonomski mjerljive. Jednako tako i posljedice ratova, pandemija, nacionalnih i međunarodnih zbivanja različitog tipa, klimatskih promjena te drugih “neekonomskih” ili “izvanekonomskih” fenomena.

Ovdje, dakako, moramo izostaviti ne male probleme toga “prevođenja” ako imamo ambicije da ono bude koliko-toliko egzaktno. No problemi izvođenja političkih uzrokovanja cikličkih konjunktura i kriza i unutar “čisto političkoga svijeta”, analognog hipotetskom ekonomskom – još su i veći. Kao ni eko-

nomski ciklusi (ekonomisti već osamdesetak godina marginaliziraju vlastite nalaze o tome) oni nisu uvijek nadasve kvantitativne ili kvantitativno izrazive prirode, nego traže i tzv. *gestalt*-analize (analize oblika). Izostavit ćemo ovdje, dakako, i to – čak i u mjeri u kojoj bi to sa stanovišta dosadašnjih rezultata bilo moguće. Nemamo za to prostora.¹⁷ Možemo samo dati neke elemente tlocrta moguće analize složaja poznatih, ali najčešće nepovezanih indikacija.

U ekonomskoj znanosti, ali i u istraživanju javnih politika, najuobičajenije je u problemskom kontekstu ciklusa i kriza analizirati ekonomsku politiku. U cjelini ili samo u nekim segmentima. No čak se i od takve analize danas najčešće odustaje kada ona mora uključiti i analizu ciklusa. Smiju se, eventualno, istraživati samo krize. Pravilnosti njihova cikličkog ponavljanja – ne.

Nekad, dok se još priznavalo da postoje redoviti ciklusi kriza i konjunktura, smatralo se da je način izlaska iz jedne krize najvjerojatnije prva odrednica ulaska u sljedeću. I da je najava njezine dubine (cf. Juglar, Hayek, Schumpeter).¹⁸

¹⁷ Vidi šire u: D. Strpić, ed., 2009.

¹⁸ Tome suprotan stav izrazio je Paul Krugman (1998). Ne osobito uvjerljivo, jer mu argumentacija ide po marginalnim momentima teorija s kojima se ne slaže, a i dotiče samo “austrijsku” teoriju kriza. Pritom, po argumentaciji sudeći, misli samo na Misesa i Hayeka, odnosno na Wicksellov “kumulativni efekt”, iako zaključak širi i na Schumpetera (cf. i Strpić 1998: 100-108). Osim toga postkejnzijska teorija koju zagovara, iako također marginalno, analitički zapravo ne govori načelno protiv tog argumenta. Druga je stvar što ona utemeljuje javnopolitičko djelovanje kojim se takvi realni ishodi ekonomskog i političko-ekonomskog razvoja po toj teoriji mogu spriječiti. Ako ih treba spreča-

Napominjem da su ti izlazi uvijek vrlo kompleksno i za našu temu indikativno strukturirani i dinamizirani te da su uvijek javnopolitički relativno jasno usmjereni (kao i upadanja u krizu). Ti “aspekti” većinom ispadaju iz ekonomske analize, čak i kod Schumpetera.¹⁹ Takvo usmjerenje dugo se orijentiralo po jednoj pravilnosti koju ćemo nazvati “Commonsovim pravilom”, po slavnom američkom profesoru. Keynesov uzor iz američkog Madisona John Commons našao je da se u doba konjunktura javnopolitički, ekonomsko-politički, institucionalno i općenito svjetonazorski u pravilu razmišlja liberalno/konzervativno, neintervencionistički. A u doba krize na različite intervencionističke načine. Oba su načina dobra, ali svaki u svoje vrijeme. (Nobelova nagrada za ekonomiju 2007. dobivena je za matematičku formalizaciju po prilici takvog komonsovskog stava.)²⁰

vati, argument o njima je zapravo – iako tek posredno – potvrđen, a ne oboren. Dodajmo ovdje da je Wicksellove doprinose u nas prvi sustavno predstavio Zdravko Petak (1998).

¹⁹ No Schumpeter je to izriječno činio da bi dobio od drugih društvenih i političkih uzroka različite ekonomske uzroke cikličkoga kretanja, a ne zato što bi ih smatrao jedinim, ili čak najvažnijim (Schumpeter 1939).

²⁰ Dobili su je Leonid Hurwicz, Eric S. Maskin i Roger B. Myerson za razvoj ideje “dizajniranja mehanizma alokacije resursa” u centraliziranim i decentraliziranim uvjetima, primjenjive u svim javnim politikama, ne samo u ekonomskoj, te na privrednim i političkim tržištima. Model je razvijen iz davnih Hurwiczovih radova (Hurwicz 1960, 1973). Švedska kraljevska akademija znanosti već više godina (cf. Allais 2001) njuši neku promjenu smjera iz kog vjetar puše: ovo je bio najpogodniji signal njezine opet neutralne pozicije – nakon što je godinama tu nagradu dodjeljivala praktički svakom uglednijem profesoru

Jedan od najvažnijih slabo uočavanih problema javnopolitičkih svjetonazora 1929-1972-2008. osamdeset je godina dobrim dijelom u tome da državni intervencionizam ili antiintervencionizam zagovaraju potpuno neovisno o cikličkoj dinamici svjetskog razvoja i nacionalnih političkih i ekonomskih razvoja (uključujući tehnološki, komunikacijski, kulturni i društveni razvoj). Uvijek je u pitanju “ili-ili” logika. Ne najmanje zato što iz isključivosti etabliranja ovoga ili onoga svjetonazorskoga stava proizlaze i drugačija etabliranja političke, društvene i korporacijske moći.

7. Američki Crni utorak 1929. bio je dijelom i posljedica takve javnopolitičke navade. Arhiliberalno-konzervativna politika, napose tvrda monetarna politika “zdravog” novca, bacila je Ameriku puno dublje u krizu. Promjena na New Deal kao javnopolitički izlaz iz krize, već Hooverova, prije Roosevelta, nastala je koliko zbog ekonomske neodrživosti toliko i zbog socijalne i političke neizdrživosti te dubine, osobito nezaposlenosti sva tri proizvodna faktora. To je ono što piše u ekonomskim udžbenicima.

Tome bi politička i javnopolitička analiza morale dodati barem to da je sekvencijalni kontrapunkt političkog razvoja s preneglim skokom s ratne privrede na tvrdi liberalni antiintervencionizam, kao i s izostankom svjetske ekspanzije u uvjetima druge industrijske revolucije, mogao također samo produžiti buduću krizu. Za razliku od javno-

ru ekonomije iz Chicaga, jednom po jednom. Ili je možda riječ o “nosu” švedske centralne banke, koja sponzorira tu posebnu nagradu, jer Nobel nije mario za društvene znanosti baš kao ni za matematiku, pa ni njegova fondacija nema za nju raspoloživih sredstava.

političke orijentacije nakon II. svjetskog rata, koja se prirodno nastavila na njudilovske svestrane javnopolitičke osnove i ratnu privredu neovisno o svjetonazorskim smjenama na političkoj vlasti. Stoga je američka, a s njom i svjetska privreda, prihvativši takvu javnopolitičku orijentaciju, doživjela dug i strm uzlet sve do 1970. A svjetski politički poredak silnu demokratsku ekspanziju i novo nekolonijalno oblikovanje. Iako u sličnim uvjetima, sekvencijalni kontrapunkt političkog razvoja bio je trajno obratno postavljen u odnosu na 1920-e, pa su i rezultati političkog i ekonomskog razvoja bili sasvim drugačiji.

Nadalje, New Deal, ratna privreda i rečeni poratni sekvencijalni kontrapunkt razvoja uspostavili su mrežu političkih, ekonomskih i društvenih institucija i institucionalnih aranžmana koji su stalno re-generirali visoke stope rasta. I oblik razvoja koji je visoka očekivanja učinio fokalom točkom privredne, društvene i političke kulture. Nadasve u Americi, ali ne samo u njoj (Collins 2000). Tu bi se mrežu isplatilo iznova istražiti te je usporediti s današnjom. Po svemu sudeći, upravo je takva postreganovska mreža – ali sasvim osebujnoga tipa, nikada prije razvijenoga u povijesti – dovela do nekoliko nekontrolabilnih preklapajućih “mjehura” sasvim lokalnoga financijskoga prosperiteta koji već dugo, a posljednjih godinu dana više nego očito, pucaju i vode u strmoglavu krizu. Izvan financijske zone lokalnoga prosperiteta – u privredi, društvu i politici – pratila ju je kultura “doba smanjenih očekivanja” (Krugman 2002).

8. Suprotno od velike krize 1929., na rečeni način izazvane i prevladane, na koncu ovoga velikoga ciklusa koji može sasvim plauzibilno biti nazvan političko-ekonomskim, kriza 1972. nakon Vi-

jetnama bila je plitka i slabog intenziteta – unatoč zlogukim neoliberalnim prognozama. No kako je veliki političko-ekonomski *boom* treće četvrtine XX. stoljeća izobičajio krize, i takva je bila dostatna da se državna intervencija (a s njom i određeni tip javnih politika na osnovi kejnzijanske doktrine) proglašeni krivom za naglo razvojno usporavanje od kakvoga se svijet odvikao. Zaboravljajući na pouke 1929. i na opisanu provjeru Commonsova cikličkog pravila (Commons 1990), državne su vlasti sada ponovo intervenirale neoliberalno. I, za razliku od 1929., sve dosad ostale pri tom tipu intervencije. Barem kad je riječ o središnjoj vlasti i o paradigmatičkim područjima i načinima interveniranja. Neoliberalna intervencija s osebujnim neoliberalnim, svjesno uneravnoteženim Big Governmentom donijela je dotad neviđeno produljenje stagflacijske osnove razvoja.

Čak i uz izgradnju brojnih globalističkih i privatizacijskih amortizera efekata usporenog razvoja svjetskih metropola kroz već trećinu stoljeća. Ni znanstveno-tehnološki, ni informatički ni komunikacijska revolucija – civilizacijski možda bez pravoga pandana nakon neolitske – nisu uspjele na dulje ubrzati razvoj ovako tržišno, politički i međunarodno organiziranog svjetskog poretka i nacionalnih poredaka. Šumpeterovski ekonomski dio logike razvoja, s ekonomskim poduzetničkim inovacijama u svome središtu, očito više nije dovoljan.²¹ Razvoj sada očito ima neka društvena, politička i javnopolitič-

²¹ Dapače, opće razvojno ozračje sada je takvo da se, suprotno Schumpeteru i vjerojatno baš htijući istaknuti tu protimbu, čak i inovacije mogu ekonomski proglašavati generatorom kriznih tendencija (cf. Nicholas 2008)!

ka "sidra za oluju" koja mu ne dopuštaju uzlet i ubrzavanje. Ta sidra vjerojatno i ne mogu sva biti detektirana ekonomski, nego samo politološki. I unutar fundamentalnog politološkog pristupa – funkcionalno nadasve političko-ekonomski i javnopolitički.

Ako je klasični državno-intervencionistički izlaz iz krize 1929. doista nakon četrdesetak godina izazvao plitku krizu dugoga trajanja, moramo se upitati kakvu će krizu upravo po negdašnjim liberalnim teorijskim uvidima ovih i neposredno predstojećih dana izazvati neoliberalni pokušaj izlaska iz krize 1972. i neoliberalno organizirana stagnacija nakon njega? U aktualnoj svjetskoj revoluciji cijena počinjemo svjedočiti ishodu toga velikog neoliberalnog eksperimenta čiji će se rezultati vjerojatno konačno pokazati u 2010-ima (Hackett-Fisher 1998), ali se već počinju pokazivati posljednjih godinu dana (računajući od početka ljeta 2008).

III. Politička teorija ciklusa, javnopolitički projekti uzleta i revolucija cijena (2010...?)

9. Ponovit ćemo ovdje da je po svesmu dosad viđenom teško očekivati neki spontani *take off* rostovljevskega tipa. On je puno vjerojatniji na osnovi nekog javnopolitičkog projekta političke i socijalne (pa i ekonomske) transformacije za razvoj. Također, on može smjerati samo harmoniziranim razvojnim strategijama u segmentima svih javnih politika. (Ako je u njima uzrok krize, vjerojatno je i izlaz.) Odnosno jedinstvenoj razvojnoj politici i razvojnoj političkoj znanosti kao osnovi zajedničke transformacije načina vladanja i načina poslovanja u svijetu. U suradnji s ostalim znanostima i profesijama, dakako.

Dosad su to, rekao bih, najjasnije prihvatila biračka tijela u svijetu koja se i izvan oštrijih ekonomsko-kriznih razdoblja izrazito opredjeljuju za razvojno uvjerljive programske političke ponude. Kad ih ima. Teže ide s izabranim vladama. No kako smo dosad vidjeli, nije lako ni u znanostima. Kod nas, kako je poznato, za razliku od politike pravo ima uvijek manjina. Samo se dugo ne zna koja. Ja tipujem na kolege poput Hackett-Fishera. Tko bi rekao da je riječ o jednom historičaru, ekonomski tek zainteresiranom?! Takvi i nama politolozi, napose nama koji se bavimo političkom teorijom, političkom ekonomijom, političkom poviješću, političkim razvojem i javnim politikama – otvaraju put nade.

10. U toj nadi, na nama je da istražujemo nadasve hrabro i ambiciozno. U skladu s težinom kriznih izazova koji nam prijete. Predvidivost realizacije otvorene alternative (prepustiti se krizi ili preduhitriti njezine ishode) ovisi ponajviše o točnosti dijagnoze aktualnog stanja u svjetskom političko-ekonomskom, pa i uže političkom razvoju.

Na temelju pristupa "rješavanjem problema" (*problem solving*) moguće su različite opcije na osnovi različite dinamičke uporabivosti i dubine/širine ukorjenjivanja teorijsko-analičkog instrumentarija koji praktički automatski polučuje i različitu dubinu/razinu dijagnoze, ali i različitu disciplinarnu/multidisciplinarnu otvorenost/zatvorenost analize:

a) Na osnovi kombinirane standardne ekonomističke i politološke analitike zaključuje se da je u aktualnoj ekonomskoj i političkoj "krizi" kako se manifestirala do polovine 2008. riječ o uobičajenoj ekonomskoj fluktuaciji s

privremenim kriznim karakteristikama. (Nadasve financijskim.) Te o očekivanom zaoštavanju međunarodnih političkih i vojnih odnosa, na osnovi poznatih, nadasve američkih i ruskih strategija. Može se očekivati relativno brz oporavak na osnovi standardnih, ali masivnih monetarno-političkih i fiskalnih sekvencija javnopolitičkih mjera, te nastavka dosadašnjih globalizacijskih javnopolitičkih, političkih i poslovnih strategija. Uz stanovito moderiranje odnosa Amerike, ali i Rusije s ostatkom svijeta, na osnovi američkih predsjedničkih izbora i ruske sada već dobre globalne umreženosti te važnih naftnih resursa (Fukuyama 2008 i 2008a). No teško da standardna analitika danas može bitno pomoći.

b) Unutar drugog standardnog analitičkog aspekta mogla bi biti riječ o tek malo dubljoj krizi unutar oscilirajućega trenda nečega što bismo mogli nazvati dugim političkim ciklusima ili valovima demokratizacije i liberalizacije (Huntington 1991). Radikalne Bushove politike na tragu "sraza civilizacija" (Huntington 1993) u kombinaciji s prividno paradoksalnim deregulacijskim intervencionizmom liberalne države umjesto da cementiraju poziciju Amerike kao vrha svjetskog carstva (Polšek 2007; Solow 2008; Samuelson 2008a), dovele su do privremene erozije i američkog i svjetskog poretka. Očekivane američke i donekle svjetske javnopolitičke promjene u 2009. trebale bi vratiti mir američkom i svjetskom poretku. Pitanje je jedino s kojim razinama rasta, odnosno relativne stagnacije. To se pitanje neće dati podcijeniti.

c) Utoliko bi se moglo pokazati i da je riječ tek o koncu silazne faze jednog od ciklusa javnih politika (Colebatch 2006). Bilo bi pritom nadasve važno istraživati sinergiju *policy*-sadržaja koji se ciklič-

ki-harmonizirano mijenjaju (po Keynesovu obrascu anticikličke politike) s obrnutom usmjerenosti ili pak obrnutim efektima. To što Colebatchova teorija donekle podsjeća na svojedobnu sovjetsku teoriju administrativnih ciklusa (Čobeljčić 1966) ne mora govoriti protiv njezine kvalitete i osobito njezine primjenjivosti. Ako jest primjenjiva, ona upućuje na neugodan, ali zato ništa manje stvaran kontekst paradoksalne svjetske globalizacijske rekonstitualizacije. Koja se mora istražiti fundamentalno politički i političko-ekonomski. Može li se deregulacijski fundamentalizam pokazati paradoksalnim okvirom novog voluntarističkog centralno-planskog poretka svoje vrste? On je svakako već prokazan kao uzrok silaznoga kreditnoga ciklusa (Marek 1995; Hayek 1925-1933).

d) Uvođenjem u igru standardne, desetljećima zapostavljane analize cikličkoga kretanja svjetske privrede, zaključuje se da se nalazimo na još jednom, zasad ne previše niskom "dnu" jednoga od poslovnih ciklusa (ili negdje oko njega). U recentnijoj terminologiji to bi bio ispuhani mjehur konjunktive nekretnina i već godinu dana upozoravajuća kriza investicijskog financiranja u Americi. Pitanje je, međutim, je li riječ samo o običnom Juglarovu ciklusu ili se pak radi o dnu "velikoga" Kondratjevljeva ciklusa, odnosno mandelovskoga "dugoga vala" (Schumpeter 1939; Mandel 1981). Ukoliko se respektira Sorosova "nova paradigma" analize financijske krize (Soros 2008; Cassidy 2008), u kojoj je riječ o kumulativnom efektu ispuhavanja ili pucanja više preklapajućih "mjehura" donedavne konjunktive, rezultati bi sugerirali upravo veliku recesiju tipa sličnog onoj 1929. ili čak opasnijeg. Samo što bi dijagnoza bila postavljena drugim kategorijalnim aparatom.

e) Riječ bi utoliko mogla biti i o uvođenju u novi ciklus revolucije cijena Hackett-Fisherova tipa (Hackett-Fisher 1998). To ćemo moći konačno ocijeniti tek za koju godinu. No već sada možemo kazati da se slijed podataka svjetskoga i napose američkoga razvoja posljednjih godina i desetljeća slaže s likovima nizova podataka Hackett-Fisherova shvaćanja “valova revolucija cijena” u svjetskoj povijesti. U tim valovima, nakon kriznih katarzi, kroz procese koje obilježuju revolucije cijena, dostižu se visoki civilizacijski “platoi” dugoročnih prosperiteta. Zasad ih stoga moramo barem uvjetno uključiti u razvojne scenarije koje treba u najmanju ruku alternativno držati na oku i biti stratejski i javnopolitički pripravan za njihovo eventualno realiziranje. Ako je val toga tipa krenuo, pravu revoluciju cijena (ili dno njezine predrevolucionarne krize) mogli bismo očekivati oko 2010. U posljednjih godinu-dvije iskusili smo tek njezin, pogrešnim javnim i poslovnim politikama izazvan, preuranjeni ogledni uzorak.

f) No već sada možemo s velikom sigurnošću ustvrditi da je u tim cikličkim kretanjima koja su evidentno na djelu – riječ o temeljno političkim i utoliko političko-ekonomskim i javnopolitičkim, a ne samo ekonomskim ciklusima (Strpić 1996). Već je dulje u opticaju i teorija o političkim ciklusima unutar svjetskoga sustava (Tausch 2007b; Wallerstein 1986), koju dinamika konstitutivno političkog u političko-ekonomskim ciklusima, osobito onima dugoga trajanja (Braudel 1992), mora uzimati u obzir.

U tom bi kontekstu moderna i suvremena ciklička kretanja – koja je još uvijek rutinski najlakše pratiti kroz ekonomske i neke socijalne podatke jer za to postoje razvijene metodologije – naša istraživanja trebala pratiti kroz promjene na više

paralelnih i komplementarnih razina. Na dinamiziranoj fundamentalnoj modernoj političkoj i političko-ekonomskoj razini regulativan je odnos promjena u svjetskome sustavu i promjena u funkcioniranju modernih država-nacija temeljnoga *polity*-tipa. Na razini stoljetnih trendova i velikih ciklusa regulativna je relacija promjena svjetskoga poretka i promjena nosivih razvojnih institucija i institucionalnih aranžmana država-nacija različitoga svjetskoga ranga, odnosno nosivih političkih i političko-ekonomskih procesa *polity-politics* tipa. Na razini u posljednje vrijeme prosječno desetogodišnjih ciklusa i njihovih povezanih sekvencija (npr. 1933-1948-1972; 1986-2008), i unutar te razine, regulativne su promjene cjeline javnih politika *policy-regulation* tipa. Javne politike dobivaju ovdje jasnu cikličku sinergiju djelovanja, u kombinaciji s “dubljim” segmentima političkih i ekonomskih, ali i društvenih i kulturnih procesa. Sve se te promjene mogu i moraju pratiti i kvalitativnom “*gestalt*-analizom”, ali i kvantitativnom analizom rezultata društvenog i političko-ekonomskog, pa i čisto političkog i javnopolitičkog razvoja. A ne samo ekonomskog (cf. Strpić ed. 2008).

Taj bi kontekst mogao sugerirati i da je riječ o jednoj od velikih socijetalnih kriza Moderne, kakve u moderno doba nastupaju svakih 300-400 godina. No sada prvi put u visoko integriranome svijetu. Prema početnim manifestacijama od početka 1970-ih, takva zaoštrena kriza bila bi preuranjena s čisto ekonomskoga cikličkog stajališta. Barem u tolikom intenzitetu i razmjerima. No ona je – upornim radom svjetske politike i korporacija – radikalno produbljena u kontraproduktivnom, na svim analiziranim razinama uneravnotežujućem deregulacijskom trendu koji traje od

1980-ih i koji upravo završava konzervativno-fritrejderskim Bushovim Big Governmentom (cf. Strpić 2001; Costello 2008; Askari 2008b).

g) A možda smo i na potpuno ili gotovo novome terenu. Moderna je možda definitivno ili gotovo prošla. Imamo novu globaliziranu svjetsku korporacijsku privredu, nema više suverenih država-nacija, imamo novu znanstveno-tehnolojsku osnovu proizvodne, privredne, društvene, kulturne i političke komunikacije. Kriza slijedi iz neprilagođenosti starog svjetskog sustava i njegovih politika toj novoj osnovi. Treba je istraživati u potpuno novim okvirima (npr. Mandelbrot & Hudson 2004; Taleb 2007). Osobno nisam sklon takvim procjenama, ali svakako više nismo *samo* na starome svjetskom i državno-nacionalnom tlu.

h) Na koncu, riječ je možda donekle o svemu tome, ali – dodatno – iz disfunkcija svjetskog i nacionalnih sustava možemo donekle pouzdano zaključiti da konstitutivne moderne osnove svjetskog sustava država-nacija već dulje vrijeme slabe, te da to slabljenje možda i dodatno produbljuje i političke i ekonomske momente krize. Pitanje je slabe li one sustavno, kao temeljni segment poretka, ili pak važne institucionalne, političke i privredne razine poretka ne respektiraju svoje moderne osnove, pa otuda redak slabije funkcionira. Važno bi bilo razlučiti segmente uzrokovanja koji vode u tome smjeru i projektirati segmentarna i harmonizirana cjelovita javnopolitička razvojna djelovanja koja bi ih mogla suzbiti, kompenzirati i, eventualno, pospješiti razvoj elemenata nove ravnoteže na možda djelomice novoj (eventualno i nekoj postmodernoj), ali dobrim dijelom još uvijek najvjerojatnije modernoj osnovi (cf. i Parsons 1991).

Skicirana teorija političko-ekonomskih ciklusa bitno je različita od uobičajenih shvaćanja poslovnih, ali i političkih ciklusa. Nije vezana samo za ekonomska tumačenja kretanja cijena ili za izbore i njihove javnopolitičke intervale. Ona pretpostavlja konstitutivnost političkoga i moderne države za moderno društvo i njegovu privredu. Iz toga izvedeno, ona ulogu javnih politika drži ključnom za razvoj privrede i društva, ali i same politike kao takve.

To mi se čini važnim pravcem strategije istraživanja koja može svestrano aktivirati cijelu politologiju. Čineći je razvojnom i istodobno fundamentalno i dinamički orijentiranom te usredotočenom na strategijske javne politike. Uz pomoć svih društvenih i nekih humanističkih znanosti. Ako je do rješavanja problema. No nisam uvjeren da će na tom pravcu već postignute rezultate moći slijediti i svjetska politika, a dijelom i mediji. Ili da će ih na osnovi njoj/njima ideološki, obrazovno i operativno prihvatljivih paradigmi moći slijediti brže nego što će tu liniju zaključivanja/događanja slijediti eskalacija krize. Kada bi ih barem znanost intenzivnije slijedila, i to bi već bilo nešto.

IV. Empirijski *Post scriptum*: Slijedi proto-model javnopolitičke “pete/sedme vlasti” i nova Magna Carta Libertatem

U pet mjeseci produkcije ovoga članka, računajući od mojih lipanjskih *Short Points*, kriza je znatno ubrzala – baš kao što sam i najavio. Najavljivali su je već dulje i ne tako malobrojni drugi autori, s različitih teorijskih i svjetonazorskih stajališta. Nemam ovdje sebi namjeru pripisivati nikakvu osobitu vidovitost. Pitanje na kojem i dalje inzistiram jest kako protumačiti njezine uzroke i u skladu s

tim kako znanstveno i politički projektirati izlazak iz nje. I kakav izlazak.

Slom Wall Streeta i američka predsjednička kampanja obilježili su naoko jednostavne odgovore na krizu. No jesen 2008. bit će jednoga dana vjerojatno ne samo školski ogledni primjer urušavanja jednog važnog dijela svjetskoga gospodarskog sustava u doba krize. Bit će to i primjer na kojem će brusiti zube istraživanja o načinima i brzini promjene paradigme mišljenja o društvu i njegovim političkim, privrednim i gospodarskim institucijama te o njihovim strategijama i instrumentima. Ne samo u smislu naoko ekspresne promjene paradigme, kako je ona pretežito izgledala u javnome mnijenju. Nego i u smislu težine i sporosti te promjene, kakva se politički i javnopolitički već počela pokazivati. A ekonomski ona se iskazuje i kao nazadovanje, ili barem kao potpuna nemogućnost brže javnopolitičke penetracije do silazne spirale sve kriznijih događaja u privredi i društvu.

Moje su dubrovačke, pomalo ipak "nepodobne", teze takorekuć preko noći gotovo postale nešto samorazumljivo. Sada su, dapače, za moj ukus i presamorasumljive. No politike koje se vode ili se preporučuju nisu se promijenile onoliko koliko se na prvi pogled čini.

Da, dogodila se ekspresna promjena paradigme. No kakve, zapravo? Ponajprije, počele su se javno priznavati dotad tabuizirane činjenice. Kriza, koja do ljeta nije bila "znanstveno moguća", sada je ipak znanstveno dopustiva. Najprije kao čisto financijska. Doista, teško je poreći kriznu ludost činjenice da je samo svjetsko tržište takozvanih "derivativa" po brzim procjenama početkom jeseni bilo "vrijedno" 596 bilijardi dolara?! Više od vrijednosti cjelokupne svjetske stvarne financijske imovine?! Zatim je

kriza priznata i kao kriza realne privrede. Ta je privreda nerijetko bila pukim privjeskom financijskog, političkog, vojnog, vanjskopolitičkog i ideološkog "privređivanja", pa nikako nije mogla izbjeći da se kriza ne prelije i u nju. A statistički podaci pokazuju da će se tek prelijevati. I to još dosta dugo, usprkos sanaciji bankarskog i investicijsko-kreditnog te osiguravajućeg sustava. Zatim je priznata i kriza reganovske "deregulacije". Najprije samo financijske (Fukuyama), ali ubrzo i opće. Na koncu, činjenice su pokazale da fundamentalistička neoliberalna "deregulacija" nije bila nikakav projekt "minimalne" države. Nego da i SAD, ne puno manje od EU-a, danas ima za sobom tridesetak godina intenzivne državne intervencije u privredu, s masivnim regulacijskim aparatom u koji je bio svjesno demodernizacijski uključen i danas stigmatizirani Wall Street. Taj je državni aparat "raspakirao" američku i svjetsku modernizaciju i pretočio je u djelomičnu demodernizaciju. On politički i privredno potpuno netransparentno stoji iza te tridesetogodišnje intervencije.

Intervencija je bila, potpuno uvjetno rečeno, "slobodno-tržišna" – ali je bila, a i dalje je, ipak intervencija. A uz to potpuno volontaristička. Centralno-plansko interno organiziranje i funkcioniranje kompanija u realnoj američkoj, ali i svjetskoj privredi (Campbell 1991), samo je druga strana te iste medalje. Kao što je i njihov logični, sad već dugoročni, pad rasta produktivnosti njezin neodvojivi dio (Strpić 2008c).

Temeljni uvid u dubinu prave dijagnoze američke i svjetske krize na ovoj je razini, iako možda ne sasvim hotimice, dao legendarni "Oracle", bivši šef Feda Alan Greenspan, u "priznanju" koje je iz njega iscijedio Capitol Hill. Wall Street je u ovom razdoblju dobio ključnu pri-

vredno-regulacijsku funkciju (Green-span 2008a). On je postao privatnom ekstenzijom državnih financija. Ne njihovo poprište, već njihovo središte. Ne Milton, nego čak David Friedman bio je neosobni guru takve strukture. Rizici i profiti postali su, međutim, sasvim neoliberaltarijanski, relativno izravno politički. Stoga su, kad dolaze od deregulatora, na prvi pogled začudni sanacijski potezi Busha i Pauelsona zapravo samo *policy-reteriranje* u jednom *de facto* izvršnom državnom resoru (u kojem je Bernanke-ov Fed zato samo sekundirao). Ti potezi nikako nisu radikalno “podržavljenje” investicijskog kreditiranja, osiguranja i reosiguranja. Oni su već bili strukturalno podržavljeni, problem je kako ih opet reprivatizirati. Država je bila (i ne samo na taj način) privatizirana, nju treba re-podržaviti.

Na američkim predsjedničkim izborima Obama je dobio relativno jasan mandat za sve što bi trebalo učiniti. Za sanaciju i rekonstrukciju američke znanosti i obrazovanja. Za sanaciju i rekonstrukciju američke države. Za sanaciju i rekonstrukciju američke privrede. Za sanaciju i rekonstrukciju američkoga položaja i uloge u svijetu. Radi spasa Amerikanaca. Njihova poslovnog, radnog, zdravstvenog, socijalnog i hipotekarnog hendikepa. No taj je mandat ipak moguće vrlo različito tumačiti. Kako mu mandat bude tekao, a osobito ako izbori još jedan, različito će ga tumačiti i sam Obama.

Zasad je prilično jasno da je procijenio kako nema političkih mogućnosti za preradikalne obrate i da će najprije pokušati krenuti s prokušanih klintonovskih osnova. Vratiti deregulaciju korak natrag, izbjeći njezine previše očite ludosti, pružiti praktičnu pomoć ugroženoj američkoj privredi i društvu, za-

početi dugoročnu reizgradnju društva ulaganjem u ljudski i društveni kapital. To se može zaključiti po karakteru njegove “tranzicijske” ekipe (Chossudowsky 2008; *New York Times* 2008d), u kojoj opet Chicago vodi igru, samo je riječ o nekim drugim Čikažanima. Novi šef osoblja Bijele kuće Rahm Emanuel-Rambo upravo je tako procijenio predstojeći posao (Riley & Emanuel 2008). On “očekuje pragmatiku Bijelu kuću” od naredne godine, a smatra da su takvi i američki birači. I Obama kaže da će voditi “centrističku” politiku ni Velike ni Male državne vlasti, već vlasti koja će biti učinkovita u realizaciji mandata. Po prilici tako shvaćenog.

Pitanje je, međutim, hoće li mu kriza to dopustiti. Možda je izlazak iz nje moguć samo radikalnijim tumačenjem mandata koji su američki birači doista dali (Krugman 2008). Tako da radikalnost antikrizne terapije ovdje nije ideološke prirode, nego će do nje prije ili kasnije doći upravo iz pragmatikih razloga. Lista Obaminih prioriteta (*New York Times*, Nov. 6, 2008), čak i kada je svedena na najnužnije, mora zadrijeti dublje od jednostavnog pragmatikog postizanja nekoliko evidentnih javnopolitičkih ciljeva, istaknutih u izbornoj kampanji.

Ona sličí prvim dvjema razinama našeg raspakiravanja segmenata krize na koncu trećega dijela ovoga članka. Možete se pokušati zadržati na njima, ali zadaće koje ste ondje postavili ne možete riješiti ako ne krenete dalje, razinu po razinu. Morate doći do strateške cjeline svih javnih politika kao razvojnih da biste uspješno riješili probleme svake od njih, ili već postignuta rješenja održali. I morate ići do temelja svoje moderne političke konstitucije – ako problemi idu iz toga temelja. Morate rekonstruirati svoju modernu državu (Lalović 2005,

2005a), ali i svijet takvih država, da biste rekonstruirali svoje moderno društvo i svoju modernu privredu. Tek ćete tako osloboditi i postmodernu u njima, koliko ga ima.

To je, prema ovdje izloženim uvidima, preduvjet postizanja pragmatičkih političkih ciljeva koje je postavila kampanja, a i preduvjet je odgovora na izazove krize ako ona ima razmjere i dubinu kakve smo ovdje skicirali. Preduvjet je, na koncu, ispunjenja očekivanja birača. Ma koliko se ta očekivanja odmah nakon izbora pokušavalo sniziti. Mislim da se Amerika s ovim izborima na novi način vratila svome dobu visokih očekivanja kao svojoj pravoj prirodi, svome identitetu. Doba smanjenih očekivanja možda je definitivno za nama, ma koliko tko bio pragmatičan (Collins 2000; Krugman 2002). Kada 20. siječnja slavljenički pohod u čast ostvarenoga dijela američkoga sna M. L. Kinga stigne pred Bijelu kuću, teško da će ga zadovoljiti išta manje od nove Magna Carte Libertatem. A ni kriza, mislim, neće biti “zadovoljna” manjim.

U iznuđenim okvirima, s teretom velikih izbornih obećanja, trebat će donositi krucijalne strateške odluke s malo presedana u novijoj američkoj povijesti. A možda i bez presedana uopće. Krizno i financijski više nego ikad stisnuta u naoko uzak izbor opcija, politika buduće američke Administracije morat će se oštro podijeliti na fundamentalno područje strateški razvojnog političkog odlučivanja i područje visoko kompetentnog vođenja strategijski zacrtanih javnih politika. Utoliko prije što se već sad upozorava da je od iracionalnosti tržišnoga fundamentalizma kakva se ove godine upravo rasprsnula na Wall Streetu veća još samo volontaristička iracionalnost samovoljnoga političkog

odlučivanja o privrednim i društvenim problemima. Često s porukom da ostaje beznađan izbor između dvije vrste iracionalnoga, da treće opcije nema. Od takve iracionalnosti spas se ipak može naći u demokratski, ali i meritokratski rekonstituiranoj državi. Ni “velikoj” ni “maloj”, već dorasloj problemima koje mora rješavati. Usmjerenoj upravo na tržišni, korporacijski, ali i na socijalni, kulturni, ekološki i znanstveni razvoj. Rast se neće moći vratiti bez transformacije na svim područjima života. Stoga se sada samo njihovim svestranim preoblikovanjem i razvojem može do rasta.

Takva razvojna država bit će moguća samo barem djelomičnim povratkom na izvore moderne američke političke tradicije, iznevjerene u podjednako protukonzervativnom kao i protudemokratskom deregulacijskom radikalizmu posljednjih desetljeća. No i korakom dalje u modernoj “diobi vlasti”. Klasičnoj modernoj diobi vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu baš je Amerika najodlučnije dodala i posebnu monetarnu vlast, koja odgovara društvenoj posebnosti privređivanja i gospodarenja na koju se odnosi. Građanski “prirodna” posebnost oružane i medijske vlasti pritom je tradicionalno razdijeljena na državni monopol jedne i društvenu slobodu druge. I na jednoj i na drugoj morat će osobito u Americi poraditi tko god došao na vlast. No već je dugo očito da se javne politike kao sve presudnija potreba moderne privrede i društva, te sve presudnija funkcija moderne države, moraju prije ili kasnije formirati kao osebujna peta ili sedma vlast. Ovisi o tome kako brojite. U kojoj će se to mjeri i kojom brzinom formirati kao novi ogranak državne vlasti, pitanje je. No sigurno je da će se radi uspješnog izlaska iz aktualne krize takav preustroj mora-

ti početi događati. Već sada prve vijesti o formiranju nove Administracije govore da se strateško i *policy*-ekipiranje vode odvojeno.

Nekoliko je tome već sada jasnih razloga. Razvojno loše vođene javne politike (a nikako “pohlepa” na burzi, koja se uvijek podrazumijeva) izravno su uvele u postojeću krizu. One moraju i izvesti iz nje. No to mogu jedino ako su vrhunski i cjelovito vođene. Cjelovito mogu biti vođene samo ako se njihovo vođenje osamostali slično primjeru monetarne politike. No u funkciji jasne razvojne strategije demokratske državne vlasti. No isto tako i s jasnim meritokratskim kompetencijama i samostalnošću, jer će samo najprofesionalnije vođenje biti dovoljno dobro i društveno/privredno legitimno. Na koncu, jedino će tako i poziv političara vratiti svoje državničko dostojanstvo. Demokratsko i strategijsko. Samo “sedma vlast” može trajno vratiti obraz prvoj i drugoj. (A možda i četvrtoj, petoj i šestoj!)

No uspješnost strategijske okosnice sinergijskog javnopolitičkog djelovanja ovisit će i o tome koliko će se ekonomska znanost, politička ekonomija i integrirana razvojno profilirana politička znanost uspjeti osloboditi dugogodišnjeg pranja mozga i slobodno istraživati krizu i izlaske iz nje. Te slobodno kritički provjeravati stare i ispitivati nove koncepte cikličkih kretanja i javnopolitičkih djelovanja na njih i u njima. Nastojanje da se dokaže da cikličke krize ne postoje ne smije biti važnije od njihova rješavanja kao aktualnog (ali i budućeg) problema. Hoće li u politologiji biti slično kao u ekonomiji? Je li važnije iznova dokazati da “država” nije i ne može biti “naš” problem nego pokazati kako razumjeti njezino ponovno invalidno, ali dominantno postavljanje spram privrede i

društva.²² I kako u tom kontekstu strateški postaviti harmoniziranje javnih politika. Ako je moja teza točna, izbjegavanjem takvog kompleksnog politološkog pristupa gubimo mogućnost čak i promatranja, a nekmoli iskorištavanja potencijalnog sinergijskog djelovanja razvojno harmoniziranih javnih politika. A time, u praktičnoj politici, i u realnome razvoju, ubrzanoga uzleta iz svjetske krize. I umjesto toga u najboljem slučaju dobivamo nastavak života u nastavku “stabilizirane”, sad već gotovo potustoljetne relativne razvojne stagnacije.

Tada bi se na najžalosniji način mogla oboriti prognoza da će “ova financijska kriza kulminirati kao oproštajni domjenak za bihevioralne ekonomiste i druge koji su uveli sofisticiranu psihologiju u područje javnih politika” (Brooks 2008). Zahvaljujući i njima bušovski “manjak političke i javnopolitičke koherencije pogoršao je stvari” (*Wall Street Journal*, editorial, 2008c). I završio “potpunim neuspjehom državne vlasti da zaštiti svoje građane” (*New York Times*, edit., 2008b).

²² “Povratak države” iz sredine osamdesetih znanstveno je kretanje koje je u glavnoj struji političke i drugih društvenih znanosti zadugo ostalo tek privremenim “skretanjem”. Ono se ipak nije dalo sasvim prigušiti. No nije se moglo ni razviti u uvjetima upravo represivne dominacije političkog, ideologijskog i znanstvenog establišmenta karbonarski začeto u Mont Pelerinu prije više od pola stoljeća. Cf. Strpić (1998), Hudson (2008), Liu (2008). Na putovima rastapanja ledenoga brijega aktualne krize, čiji se tek vrh pomolio u Wall Streetu posljednjih godinu dana, najvjerojatnije će se oformiti nova politika barem djelomične de-deregulacije koja će otvoriti potreban prostor istraživanjima moderne i aktualne države. Nadasve politološkim, ali ne samo politološkim.

LITERATURA

- A. A. (1887) *Histoire de la Science Politique dans ses Rapport Avec la Morale*, by Paul Janet, Political Science Quarterly, Vol. 2, No 1, March, ed. by The Academy of Pol. Science, founded 1880
- Akya, Chan (2008) *Pareto's Bazooka*, New York Times, Sep. 13
- Allais, Maurice (2001) *Fondements de la Dynamique Monetaire*, Editions Clement Juglar, Paris
- Almond, Gabriel (1988) *The Return to the State*, American Political Science Review, 3 (Sep.)
- Andrews, Edmund L. (2008) *Greenspan Concedes Error on Regulation*, NYT, Oct. 23
- Askari, Hossein & Noureddine Krichene (2008) *Central Banks need a Basel III*, Asian Times, Aug. 29
- ... (2008a) *Bernanke's unenviable legacy*, AT, Nov. 7
- Baker, Peter (2008) *A Professor and a Banker Bury Old Dogma on Markets*, New York Times, Sep. 21
- Bartels, Larry M. (2008) *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*, Princeton N. J., Princeton University Press
- Beckerath, E. v. et al. (Hrgb.) (1956) *Handwoerterbuch der Sozialwissenschaften: Zugleich Neuauflage des Handwoerterbuch der Staatswissenschaften*, Stuttgart - Tübingen - Göttingen, G. Fisher - J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) - Vandenhoeck & Ruprecht
- Berman, Sheri (2006) *The Primacy of Politics: Social Democracy and the Making Of Europe's Twentieth Century*, New York, CUP
- Bernanke, Ben (2001) *Essays on the Great Depression*, Princeton U. P.
- Boncourt, Thibaud (2008) *Is European Political Science different from European Political Sciences?*, European Political Science, Vol. 7, No. 3, Sep.
- Braudel, Fernand (1992) *Vrijeme svijeta*, Zagreb, A. Cesarec
- Brooks, David (2008) *The Behavioral Revolution*, New York Times, Oct. 28
- Brown, John (2008) *Campaign is one point of hope*, AT, Nov. 7
- Campbell, John L. & J. Rogers Hollingsworth, Leon N. Lindberg (ur.) (1991) *Governance of the American Economy*, Cambridge, CUP, Structural analysis in the social sciences 5
- Cassidy, John (2008) *He Foresaw the End of an Era*, The New York Review of Books, Vol. 56, No. 16, Oct. 23
- Charin, Pierre (2008) *Ou va la crise?*, Le Debat, No. 151, sep.-oct.
- Chaunu, Pierre (1977) *Civilizacija klasične Evrope*, Beograd, IZJ
- Chossudovsky, M. (2008) *Who are the Architects of Economic Collapse? Will an Obama Administration Reverse the Tide?*, www.globalresearch.ca, Nov. 10
- Colebach, Hal K. (ur.) (2006) *Beyond the Policy Cycle: The policy process in Australia*, Sidney, Allen & Unwin
- Collins, Robert M. (2000) *More: The Politics of Economic Growth in Postwar America*, Oxford & New York, OUP
- Commons, John R. (1990, 1959, 1934) *Institutional Economics: Its Place in Political Economy*, rpr. & intr. by M. Rutherford, New Brunswick, Transaction Books
- ... (1968, 1924) *Legal Foundations of Capitalism*, New York, Macmillan
- ... (1925) *Law and Economics*, Yale Law Journal 34, Feb.

- Conrad, J. et. al., (Hrgb.) (1909, 1911) *Handwoerterbuch der Staatswissenschaften*, ufl., Jena, G. Fisher
- Costello, Joe (2008) *Economics can open to new realities*, AT, Nov. 6
- Cowen, T. (2008) *Too Few Regulations? No, Just Ineffective Ones*, NYT, Sep. 13
- Crook, Clive (2008) u: Gavin Kennedy, *No Contradictions Between Moral Sentiments and Wealth of Nations*, <http://adamsmithslostlegacy.com/2008/08/>
- Crowitz, L. Gordon (2008) *The Father of Portfolio Theory on the Crisis: Harry Markowitz says valuation is the critical step*, Wall Street Journal, Nov. 3
- Čobeljić, Nikola & Radmila Stojanović (1966) *Teorija investicionih ciklusa u socijalističkoj privredi*, Beograd, Savremena administracija
- Darling, Alistair (2008) *British economy facing "worst downturn in 60 years"*, intervju, Guardian, Aug. 30
- Daughy, Richard (2008) *The velocity of worthless money*, by The Mogambo Guru, AT, Oct. 25
- Delasantellis, Julian (2008) *No longer just goodies for the top 1%: "The Trillion Dollar Meltdown – Easy Money, High Rollers and Great Credit Crash"*, by Charles R. Morris, Asian Times, 21. 6.
- ... (2008a) *The cost of "no government"*, Asian Times, Oct. 1
- Derathé, Robert (1950) *Jean-Jacques Rousseau et la science politique de son temps*, Paris, PUF
- De Rugy, Veronique (2008) *Regulatory Agency Spending Reaches New Height: An Analysis of the U. S. Budget for Fiscal Years 2008 and 2009*, Mercatus Center at George Mason University
- Diebold, Francis X. & Glenn D. Rudebush (1999) *Business Cycles: Duration, Dynamics and Forecasting*, Princeton, PUP
- D'Ormesson, Wladimir (1933) *La Grande Crise mondiale de 1857: l'histoire recommence, les causes, les remèdes*, Paris, M. d'Hartoy
- Engdal, F. William (2008) *The next big wave is breaking*, Asia Times, 17. 7.
- Evans, P. B. et al. (ur.) (1985) *Bringing the State Back In*, New York, CUP
- Gréau, J.-L. (2008) *L'irresponsabilité des marchés*, Le Débat, No. 151, sep.-oct.
- Greenspan, Alan (2008? – bez godine izdanja) *Doba financijske nestabilnosti*, Zagreb, Masmedia
- ... (2008a) *Testimony in Committee of Government Oversight and Reform*, u: Andrews (2008)
- Gross, Daniel (2008) *Is America Losing At Globalisation?*, Newsweek, Sep. 8
- Hackett-Fisher, David (1998) *Great Wave: Price Revolutions and the Rhythm of History*, Oxford & New York, Oxford University Press
- ... (1970) *Historians' Fallacies: Toward a Logic of Historical Thought*, New York, Harper Collins
- Haddow, Anna (1939) *Political Science in American Colleges and Universities, 1636-1900*, New York, Appleton-Century
- Harvey, David (2007) *A Brief History of Neoliberalism*, New York, Oxford University Press
- Hayek, Friedrich A. v. (1925) *Die Waehrungspolitik der Vereinigten Staaten seit der Ueberwindung der Krise von 1920*, Zeitschrift fuer Volkswirtschaft und Socialpolitik, N. F. 5
- ... (1925a) *Das amerikanische Bankwesen seit der Reform von 1914*, Der Österreichische Volkswirt 17
- ... (1929) *Geldtheorie und Konjunkturtheorie*, Wien; (1933) *Monetary Theory and the Trade Cycle*, London, Jonathan Cape

- Henderson, Nell (2004) *Two Share Nobel in Economics: Researches' Theories on Business Cycles Influence Monetary Policies*, Washington Post, 12. 10.
- Henfner, Ivan Nepomuk (1995, 1831) *Uvod u političku ili nacionalnu ekonomiju, prema najnovijem napretku u političkim znanostima*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Hirschman, Albert O. (1981) *Essays in Trespassing: Economics to Politics and Beyond*, Cambridge, CUP
- Hudson, M. (2008) *The Chicago School's long descent*, Asia Times, Sep. 12
- Hutchinson, Martin (2008) *Creating a great depression*, Asia Times, Oct. 1
- Huntington, Samuel (1993) *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Norman, Okl. & London, University of Oklahoma Press
- Hurwicz, Leonid (1960) *Conditions for Economic Efficiency of Centralized and Decentralized Structures*, u: Gregory Grossman (ur.), *Value and Plan*, Berkeley & Los Angeles, University of California Press
- Hurwicz, L. (1973) *The Design of Mechanism for Resource Allocation*, American Economic Review, May
- Jackson, David et al. (2008) *Advisers give clue to candidates on economy*, USA Today, Sep. 19
- Janet, Paul (1924) *Histoire de la science politique dans ses rapports avec la morale*, 5. ed., 2 vols., Paris, F. Alcan
- ... (1861) *Alexis de Tocqueville et la science politique du XIX siècle*, Revue des deux mondes, 1. 7.
- Jorion, Paul (2008) *L'après-capitalisme s'invente aujourd'hui*, Le Débat, No. 151, sep.-oct.
- ... (2008a) *L'Implosion. La finance contre l'économie*, Paris, Fayard
- ... (2007) *Vers la crise du capitalisme américain?*, Paris, La Découverte
- Kasapović, Mirjana (2007) *Izlazak iz množine? Kraj unutarnje institucionalne kolonizacije hrvatske političke znanosti?*, u: Kasapović, Mirjana (ur.): *Izlazak iz množine? Stanje hrvatske političke znanosti*, Zagreb, FPZ
- Kastendiek, Hans (1987) *State-dominated Politics and the Dominance of Staatswissenschaften*, u: *Political Development and Political Science in West Germany*, International Political Science Review, 1
- Krugman, Paul (2002) *Doba smanjenih očekivanja*, Zagreb, Masmedia
- ... (1998) *The hangover theory*, Slate Magazine, Dec. 3
- ... (2008) *The Obama Agenda*, New York Times, Nov. 7
- Kydland, Finn E. (ur.) (1995) *Business Cycle Theory*, Edward Elgar, International Library of Critical Writings in Economics
- Laband, Paul et al. (Hrsg.) (1912-1913) *Handbuch der Politik I-II. Erster Band: Die Grundlagen der Politik. Zweiter Band: Die Aufgaben der Politik*, Berlin und Leipzig, Dr. Walther Rothschild
- Lalović, Dragutin (2005, 2005a) *Suverena država – temeljni pravno-politički projekt moderne I-II*, Politička misao 2, 3
- ... (2002) *Nedovršena država?: Suvremena država u svjetlu Rousseauove teorije općenite volje*, Politička misao 3
- ... (2002a) *Plaidoyer za državu u Bodinovo-voj science politique. Prilog političkom oblikovanju moderne*, pogovor knjizi: Jean Bodin, *Šest knjiga o republici (izbor)*, Politička kultura, Zagreb
- Laurent, Éloi (2008) *Vers un nouveaux protectionnisme américain?*, Le Débat, No. 151, sep.-oct.

- Lindberg, Leon N. & John L. Campbell (1991) *The state and the organization of economic activity*, u: Campbell et al. (ur.) 1991.
- Liu, Henry C. K. (2008) *Freedman's misplaced monument*, AT, Sep. 5
- Lowi, Theodor (2001) *Naš milenij*, Politička misao 3
- ... (1979, 1969) *The End of Liberalism: The Second Republic of the United States*, New York & London, Norton
- ... (1964) *American business, public policy, case studies and political theory*, World Politics 16
- Maarek, G. (1995) *Déréglementation et cycle bancaire a l'étranger*, Problèmes économiques, mars
- Macpherson, Crawford Blaire (1968) *Introduction*, u: T. Hobbes, *Leviathan*, Harmondsworth, Penguin
- ... (1981, 1962) *Politička teorija posljedničkog individualizma*, Zagreb, CDD
- Mandel, Ernest (1981) *Kasni kapitalizam*, Zagreb, CKD
- ... (1982) *La crise*, Paris, Flammarion
- Mandelbrot, Benoit & Richard L. Hudson (2004) *The (Mis)Behavior of Markets: A Fractal View of Risk, Ruin, and Reward*, New York, Basic Books
- Mankiw, N. Gregory (2008) *But Have We Learned Enough?*, NYT, Oct. 26
- Mimmit, Robert M. (2008) *Public Footprints in Private Markets*, Foreign Affairs, Jan./Feb.
- Mohl, R. v. (1855-1958) *Die Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften I-III*, Erlangen, Verlag von Ferdinand Enke
- Mueller, Dennis C. (2008) *Javni izbor: Primjena ekonomije na političku znanost*, Zagreb, Masmedia
- Nicholas, Tom (2008) *Does Innovation Cause Stock Market Runups? Evidence from the Great Crash*, American Economic Review, 98, 4, Sep.
- Noland, Doug (2008) *CREDIT BUBBLE BULLETIN: History's biggest margin call*, AT, Oct. 28
- Parsons, Talcot (1991) *Društva: Evolucijski i poredbeni pristup. Sistem modernih društava*, Zagreb, A. Cesarec
- Petak, Zdravko (1998) *Javne financije i teorija javnog izbora: doprinos Knuta Wicksela*, Politička misao 2
- Polšek, Darko (2007) *Svjetsko carstvo i njegovi neprijatelji*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk
- Prpić, Ivan (2002) *Fakultet političkih znanosti u Zagrebu i razvoj političkih znanosti u Hrvatskoj 1962-2002*, u: Tatalović, Siniša (ur.), *Fakultet političkih znanosti 1962-2002*, Zagreb, FPZ
- Riley, Jason L. (2008) "Do What You Got Elected to Do", interview with Rahm Emanuel, WSJ, Nov. 8
- Pusić, Eugen (1967) *Političko-kameralne nauke u 18-om stoljeću i Joseph von Sonnenfels*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 3
- Rodrik, Dani (2008) *No cheers for globalization*, The Guardian, July 31
- Rugy, V. de & M. Warren (2008) *Regulatory Agency Spending Reaches New Height: An Analysis of the U. S. Budget for Fiscal Years 2008 and 2009*, Mercatus Center at George Mason University
- Samuelson, Robert R. (2008) *Bankrupt Economics: A Crisis Resists The Usual Remedies*, Washington Post, Sep. 29
- ... (2008a) *A Darker Future For Us. It's not just the financial crisis: higher taxes, energy costs and health spending also threaten growth*, Newsweek, Nov. 10
- Schumpeter, Joseph A. (1939) *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, New York & London, McGraw-Hill

- ... (1975, 1954) *Povijest ekonomske analize I*, Zagreb, Informator
- ... (1961, 1934, 1911) *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*, New York, A Galaxy Book & Oxford University Press
- Schwartz, Nelson D. (2008) *Abroad, Bail-out is seen as a Detour from Capitalism*, New York Times, Sep. 17
- Scokpol, Theda (1992) *Protecting Soldiers and Mothers: The Political Origins of Social Policy in America*, Cambridge Mass., Harvard University Press
- Serra, Narcis & Joseph E. Stiglitz (2008) *The Washington Consensus Reconsidered*, New York, IPD Books
- Sidel, Robin (2008) *Massive Effort to Save Mortgages*, WSJ, Nov. 1
- Siegel, Jeremy (2008) *Guarantee All Bank Deposits*, Wall Street Journal, Sep. 20
- Solow, Robert M. (2008) *Trapped in the New 'You're on Your Own' World*, New York Review of Books, Nov. 20
- Sornette, Didier (2003) *Why Stock Markets Crash: Critical Events in Complex Financial Systems*, Princeton & Oxford, PUP
- Soros, George (2008) *The New Paradigm for Financial Markets: The Credit Crisis of 2008 and What It Means*, Public Affairs, New York
- Stewart, Heather (2008) *Darling told: act now or face disaster*, The Observer, Sep. 21
- Stiglitz, J. (2008) *Fannie's and Freddie's free lunch*, Financial Times, July 24
- Stiglitz, Joseph E. & Jose Antonio Ocampo (ur.) (2008) *Capital Market Liberalization and Development*, New York, Initiative for Policy Dialogue Books
- Strpić, Dag (ed.) (2009) *The State, Society, and Political-Economic Cycles: Public policy, development, and political analysis*, Zagreb, Disput (u pripremi)
- Strpić, D. (2008) *Marx koji nedostaje*, pogovor u: J. Bidet, *Opća teorija moderne: Teorija prava, ekonomije i politike*, pr. D. Lalović, Zagreb, Disput
- Strpić, D. (2008a) *Political-economic Cycles*, u: D. Strpić (ed.) (2009) *The State...* (u pripremi)
- ... (2008b) *Službena znanost 2008.: Riječ je o saniranju moderne države i društva u cjelini. Ne tek o par bilijardi dolara*, Novi list, 1. 10.
- ... (2008c) *Promjena paradigme: Samo fundamentalno znanstveno utemeljena promjena razvojnih strategija može biti spas*, NL, 22. 10.
- ... (2008d) *Opet moderna država: Ni Krugman nema pravo. Ne sasvim. Proaktivna državna vlast više nije dovoljna*, NL, 29. 10.
- ... (2008e) *Doba sedme vlasti: Visoko kompetentno i cjelovito vođenje strateški zacrtanih javnih politika – uskoro posebno područje državne vlasti*, NL, 5. 11.
- ... (2001) *Politička ekonomija – ekonomija – politologija*, Politička misao 1
- ... (2001a) *Reutemeljenje kroz političku ekonomiju: Negativni kapital i nova globalna politička znanost*, Politička misao 3
- ... (2000) *Globalisation: A Croatian Point of View*, Croatian Political Science Review 5
- ... (1998) *The Issues for 1999, Paradigms for the Millennium*, CPSR 5
- ... (1998a) *Promjena*, Zagreb, FPZ
- ... (1996) *Fašizam, antifašizam i političko-ekonomski ciklusi*, u: *Antisemitizam, holokaust, antifašizam*, Zagreb, Židovska općina
- ... (1996a) *Ekonomija i sociologija: Problemi mladih parova*, Ekonomski pregljed 11-12

- Taleb, Nassim Nicholas (2007) *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, New York, Random House
- Tausch, Arno (2007) *The City on a Hill? The Latin Americanization of Europe and the Lost Competition with the U. S. A.*, Amsterdam, Rosenberg & Dutch University Press
- ... (2007a) *From the "Washington" to a "Vienna Consensus"?: A quantitative analysis on globalization, development and global governance*, Hauppauge N. Y., Nova Science Publishers
- ... (2007b) *Quantitative World System Studies Contradict Current Islamophobia: World Political Cycles, Global Terrorism, and World Development*, Alternatives, Turkish Journal of International Relations
- ... (1993) *Socio-Liberal Theory of World Development*, New York, Saint Martin Press & Palgrave Macmillans International Political Economy Series
- Weisman, Jonathan (2008) *Campaigns Beef Up Economic Teams in Face of Crisis*, Wall Street Journal, Sep. 21
- Zakaria, Fared (2008) *Obama's Third Way*, PostGlobal, <http://newsweek.washingtonpost.com/postglobal>
- *** (2008) *Text of Draft Proposal for Bail-out Plan*, New York Times, Sep. 20
- *** (2008a) editorial: *The Next President*, NYT, Nov. 5
- *** (2008b) editorial: *A Towering Economic To-Do List for Obama*, NYT, Nov. 6
- *** (2008c) editorial: *President-Elect Obama*, Wall Street Journal, Nov. 5
- *** (2008d) New York Times, Nov. 13

Developmental Political Science and Policies of Development: Political and Developmental Harmonisation and Cyclical Synergy of Public Policies

SUMMARY Within the scholarly and social marginalisation of social sciences, political science is in the forefront of taking an ever more secondary role. Even though it has got some distinct structural advantages for successful research on not only political, but also existential social problems, it has itself showed a tendency toward more marginal social issues and an increased limitation of its competences. This can be changed even in the current world crisis, but only if conventional research strategies of political scientists change, too. An orientation toward problem solving, especially toward solving major problems, will largely improve public policies as policies of development, but only if political science as a whole becomes integrated, more well-founded, dynamically and developmentally oriented and more networked into the broader scientific system. The world crisis has got deeply segmented causes, not only financial-economic, but also constitutive, cyclical-political, political-economic and public-policy causes. This is suggested by the political cycle theory. The synergy of public policies which has directly caused the crisis can also break it, but only if the U.S. government and the contemporary world system remodernise, in addition to the development of meritocratically separate, if democratically controlled, public-policy government as the fifth (or seventh) branch of government in the separation of powers.

KEYWORDS developmental political science, policies of development, dynamic political analysis, political-economic crisis, political cycle theory, political-economic cycles, public policy cycles, remodernisation, U.S. government, world system, cyclical synergy, public policy government, separation of powers